

Культурно-політичний місячник
для українців у Чеській Республіці
Kulturně-politický měsíčník pro Ukrajince v České republice

№ 12/2020-2021, рік XXVIII-XXIX
č. 12/2020-2021, ročník XXVIII-XXIX
www.ukrajinci.cz

ПОРОГИ

НЕЗГОРАЮЧИЙ КАРПАТСЬКИЙ ХРАМ

*Шедевр дерев'яної архітектури в саду
Кінських за 395 років пережив дві
переїзди, дві світові війни й комунізм,
та поліг полум'ям під час карантину
і – парадоксально – свого духовного
відродження. Згадуємо історію церкви
Святого Михайла з Медведівців,
розвінчуємо деякі міфи, намагаємося
розібратися у причинах трагедії
й роздумуємо над висновками на
майбутнє*

Фото: Зденек Жалски, 28 листопада 2020

Чеська нагорода Джемілеву

Мустафа Джемілев із публіцисткою Петрушкою Шустровою на Форумі 2000 у Празі, 2008 рік.

Міністр закордонних справ Чехії Томаш Петржічек нагородив лідера кримськотатарського народу Мустафу Джемілева медаллю «За заслуги в дипломатії» за «вагомі досягнення впродовж життя у захисті прав людини». Інформацію про нагородження було розміщено на сайті МЗС Чехії. З колишньою Чехословаччиною Джемілева єднає багато. У серпні 1968 року молодий правозахисник Мустафа Джемілев був у місці депортації, Ташкенті, «між двома відсидами», як він каже.

«Ми отримували інформацію і від московських дисидентів через «самвидав», і від західних радіостанцій. Вже відразу після чехословацьких подій серед кримських татар почалися арешти. Мене заарештували через рік, звинувачували у підписанні листа на підтримку дисидентів, що вийшли на Красну площу. Ми називали це незаконним вторгненням. При обшуку в мене вилучили рукопис, де я аналізував методи радянської пропаганди і КГБ, як щодо кримських татар, так і щодо Чехосло-

ваччини. І в тому, і в другому випадку вони знаходили якихось людей, або вигадували їх, якихось робітників, які ніби були незгодні з курсом Александра Дубчека, а про нас писали, що ми – вороги радянської влади. За протести проти вторгнення до Чехословаччини Мустафа Джемілев отримав три роки позбавлення волі, а через 10 років, коли він підписав ще один лист протесту, який радянський суд назвав «наклепом на зовнішню політику Радянського Союзу», був ще один процес і ще один вирок. Джемілев після 1990 року їздив до Праги, виступав на зустрічах з громадськістю, на «Форумі 2000», розмовляв із покійним Вацлавом Гавелом. Згодом навіть виступав під час мітингу перед російським посольством у Празі. На суперечливу позицію Мілоша Земана домовитися з Путіним про грошову компенсацію й забути про Крим, Джемілев заявив: «Україна ніколи не погодиться з окупацією Криму і не має наміру торгувати своєю свободою і незалежністю. Ми будемо відстоювати незалежність і цілісність нашої держави і звільнення до останнього сантиметра своєї території». За його словами, в даний час в окупованому Криму встановлений режим, «який набагато гірший радянського тоталітарного режиму – це бандитський режим. Знову корінний народ витісняється зі своєї батьківщини, і знову з Російської Федерації завозять на нашу землю своїх громадян».

Вл. інф.

Про Голодомор розповіли чеською мовою

Коротка, але ілюстративна брошура про голодомор в Україні вийшла в листопаді чеською мовою. Брошура під назвою «Ukrajina 1932-1933. Genocida hladem» коротко описує історію трагедії, про яку чехи знають небагато. Описуються підстави, чому Голодомор слід вважати геноцидом і чому геноцидом мало б його визнати міжнародне співтовариство. Брошура випущена на основі публікації професійних істориків Українського інституту національної пам'яті у співпраці з Національним музеєм Голодомору-геноциду. Переклад чеською мовою був підтриманий Міністерством закордонних справ України й Міністерством інформаційної політики України, переклали її українськи Рене Кочік, Тереза Хланьова у співпраці із товариством «Рута». З публікацією можна ознайомитися й он-лайн за адресою bit.ly/holodomor_cz.

Темі Голодомору 1932-33 років нещодавно присвячений був і ряд публікацій у чеській пресі. Автор Йозеф Млейнек на сторінках «Денніку Н» переповідає книгу дослідниці Енн Еппблаум «Червоний голодомор. Сталінська війна в Україні», яка вийшла у 2018 році чеською мовою, фільм 1991 року режисера Олеса Янчука «Голод 33», описує свідцтва цієї трагедії. Мартін Новак на сторінках видання «Актуалне» опублікував інтерв'ю із істориком Володимиром В'ятровичем під промовистою назвою «Росіяни в голодоморі не бачать геноцид українців, вони вірять радянським міфам. Історик додає, що дискусії між українськими та російськими істориками після 2014 року неможливі. В Росії вважають, що це загалом була помилкова політика Сталіна проти селян, і схильні применшувати кількість жертв. В інтерв'ю згадується також книга «Українське 20. століття. За-

Обкладинка брошури

секречена історія», яка нещодавно вийшла чеською мовою у перекладі Ріти Кіндлерової у видавництві «Академія». Цікаву рецензію Яна Януша на цю книгу можна почитати на сторінках видання «Інфо» під заголовком «В українському націоналізмі немає нічого поганого, ми обороняємося перед росіянами». В книзі В'ятрович порівнює українську та чеську історію.

Вл. інф.

Дистанційне навчання серед українських школярів у Чехії

Багатьом школярів цей рік запам'ятається саме ось так – у zoomі. Фото із профілю школи «Ерудит».

Не встиг у празькій суботній українській школі «Ерудит» 12 вересня пролунати перший дзвінок, щойно вчителі привітали школярів з початком нового навчального року, як із посиленням карантинних заходів довелося знову, як і навесні, залишатися удома і перейти на дистанційне навчання. З 10 жовтня школярі та вчителі займалися у програмі відеоконференцій Zoom. «На навчання було 98 відсотків дітей. Інші 2 відсотки не змогли через технічні причини, – розповідають у школі. – Наші учні нас надихають! Ми ввечері зібралися на педагогічну конференцію – обговорити і подумати, що і як покращити. Дуже вдячні батькам за підтримку і організацію дітей».

Дистанційно діти займалися практично весь жовтень та листопад. Такими були загальноприйняті в країні заходи у протидії розповсюдженню коронавірусної інфекції. «Адміністрація суботньої української школи «Ерудит» в Празі дякує всім батькам та дітям за відповідальне

ставлення до онлайн-навчання під час карантину, за те, що кожної суботи у вас вистачає терпіння та бажання вчитися. Попри складнощі й труднощі дистанційного формату навчання ви знаходите сили донести знання учням», – зазначають у школі.

Щойно 20 вересня культурно-освітньому центрі «Крок» відбувся день відкритих дверей, де нові маленькі учні отримали подарунки, виконали веселі завдання та зробили гарні фото у тематичному фотокуточку, і трохи у вересні встигли кілька разів спільно позайматися, також, як і всім установам шкільного типу, їм довелося на початку жовтня йти на карантин.

Однак 9 листопада об 11-тій годині всі разом зібрала спільна подія, яка вже багато років об'єднує українців у всьому світі. Дипломати посольства України, учні та вчителі школи «Ерудит», культурно-освітнього центру «Крок», суботньої школи «Ниточка Родоводу» в місті Градец Кралове, український культурно-

освітній центр у Брні писали водночас 20-тий ювілейний диктант національної єдності. Акторка Римма Зюбіна читала текст диктанту, який написав відомий письменник і видавець Іван Малкович. Завдяки всесвітній мережі й відеозапису в мережі «ютуб» зробити це міг кожен, і відіслати на українське радіо на Хрещатик 26 в Київ до 10 листопада. Але теперішні діти оволодівають комп'ютерами й сучасними телефонами швидше, ніж книжками, а друкувати на клавіатурі й користуватися калькулятором та іншими додатками вміють краще, ніж писати рукою й рахувати на папері чи в голові. Так само й поштою – все рідше надсилають паперові листи, і все частіше відсилають листи електронною поштою або іншим цифровим способом. Так і зараз стало можливим вислати фото написаного від руки диктанту на електронну пошту rd@ukr.radio. До речі, саме про це й йшлося у диктанті – саме про паперові й електронні книжки.

Вл. інф.

Переклад чеською книги Є. Кононенко

Ще одна книга українського авторства вийшла на чеський книжковий ринок. Цього разу роман письменниці Євгенії Кононенко «Останнє бажання ката» у перекладі Їржини Дворжакової вийшов у видавництві «Волвокс Глобатор» за підтримки гранту Translate Ukraine. Його оригінал вийшов у 2015 році у видавництві Анетти Антоненко. Це – література фактів, він також присвячений трагічній історичній темі. Діти радянського письменника отримують рукопис останньої книги батька. Він описує в ній свій творчий шлях та події, які передували йому. Виявилось, що

після Другої Світової він був енкаведистом та розстрілював людей. Донька не вірить, шукає ознаки неправдивості рукопису («Це не правда, у НКВД не вішали, а розстрілювали»), та мусить змиритися із новими обставинами, які з'явилися у житті батька. Роман змушує замислитися, чи ми здатні сприйняти темне минуле своїх батьків та інших предків. Також на тлі роману описується модерна історія Києва. Книгу можна придбати за 224 крони або за 199 в електронному варіанті.

Вл. інф.

Розвиток чеської версії сторінок про мандри Україною

Чеські сторінки проекту Ukraïner стали виразно сильнішими. Вони знайомлять мандрівників із цікавими та мало відвідуваними місцями України, у легкому стилі розповідають про різноманітні «точки на карті». Заснував проект відомий мандрівник Богдан Логвиненко. Розвитком сторінок займалася Маргарита Голобродська за підтримки Українського інституту. «Кілька місяців тому моє життя стало багатшим на одну команду чарівних людей, які на добровільних засадах та з власного драйву займаються перекладами історій про Україну на чеську мову», – розповідає Маргарита. Цікаво, що у цій команді багато молодих українців та українок, які чеську вивчили настільки добре, що можуть здійснювати письмовий переклад. Серед них – Дарина Дзюба, Віктор Козак, Богдан Сидоренко, Марія Москалюк та інші. Лише Радек Смолка та Доброслава Чепцова були перекладачами з рідною чеською мовою. Від листопада цього року понад 150 оригінальних текстів з різних кутків України можна почитати чеською (і не лише нею) на сторінках ukraïner.net. А також підтримати проект, якому необхідний мільйон гривень для подальшого розвитку. «Сторонньому оку Україна відкривається несподіваною, цікавою, непередбачуваною й автентичною. Але

Обкладинка сторінок Ukraïner чеською мовою.

якою бачать свою країну самі українці? Дуже часто, повертаючись з-за кордону, передусім вони звертають увагу на сірість, негатив, невічливість та грубість великих міст. Упродовж кількох років існування проекту ми розповідаємо переважно історії, що демонструють Україну у світовому контексті, про зміни й перемоги у всіх регіонах країни на різних рівнях. Ми також вирішили представити Україну світові та силами великої волонтерської команди вже видаємо матеріали кількома мовами (англійською, польською, німецькою, чеською, грузинською, французькою, грецькою),

показуючи власну країну так, як це зазвичай роблять світові ЗМІ, – йдеться на сторінках проекту. – Внутрішній туризм в Україні поки що розвинений слабо, розгалуженість транспортної системи теж недосконала. Чимало українців взагалі не виїжджали за межі свого регіону. Ті ж із нас, хто багато подорожує Україною, можуть помітити, як мало ми знаємо про сусідні регіони і про свою країну в цілому. Тому однією із цілей проекту також є подолання стереотипів між різними регіонами шляхом інформування.

Вл. інф.

Еміграційні поховання доступні у базі даних он-лайн

Український інститут національної пам'яті та Благодійний фонд «Геройка» презентували 24 листопада геоінформаційну систему «Віртуальний некрополь української еміграції», в якій зібрано, класифіковано та оприлюднено інформацію про поховання українських емігрантів. За посиланням <http://nesgorolis.uinpr.gov.ua> кожен може швидко та безкоштовно відшукати інформацію про могилу певної особи за іменем та прізвищем, за датою чи місцем народження або смерті. На сайті вже розміщено інформацію про 2641 могилу і 284 кладовища. В один клік можна вивести на екран список українських художників, дипломатів чи, наприклад, математиків, похованих за кордоном; переглянути розташування могил чи певного цвинтаря на карті. Кожній персоналії на сайті присвячена окрема сторінка, що містить біографічну довідку, коор-

динати та фото могили, відомості про стан місця поховання та статус оплати. Член правління «Геройки» Андрій Ковальов закликав українців по всьому світу згуртувати зусилля докоти збереження місць поховань борців за незалежність України і не допускати їхнього зникнення. Нагадаємо, у Чехії подібна база даних була відкрита торік. Активісти громадської організації «Український меморіал», дослідники Ганна Величко та Роман Міщенко займаються онлайн-каталогом www.ukrmemorial.eu, де кожен може дізнатися про всі наразі відомі українські поховання в різних куточках Чеської Республіки, отримати дані про точне місце розташування та стан пам'ятника чи могили. Дослідники закликають небайдужих активно долучатися до роботи над каталогізацією українських поховань у Чехії та доповненням чи оновленням інфор-

мації на сайті. Додати нову пам'ятку можна самостійно через вбудовані інструменти на веб-сторінці каталогу. У 2017-2019 роках було упорядковано багато українських поховань у Чехії: було адоптовано (придбано могилу у власність української держави терміном на 10 років) та впорядковано 36 місць пам'яті.

Вл. інф.

Перша сторінка бази даних про поховання еміграції.

Останні дрова: чех «Коди» завершає свою місію на Донбасі

Роздавання дров на прифронтовому Донбасі чеською організацією «Бажання допомогти».

Благодійне об'єднання «Бажання допомогти», очолюване Міхалом Кісліцким, чехом, який проживає у Слов'янську практично від початку російсько-української війни, і цієї зими – вже уп'яте – організувало акцію «Тепло». Її суть полягає у тому, щоб зібрати для кількох десятків мало-забезпечених родин прифронтових міст дрова на всю зиму. У селища Троїцьке, Очеретине та Катеринівка, розташовані неподалік лінії розмежування між основною частиною України й ОРДЛО, добровольці завезуть

дрова, придбані за кошти від благодійних внесків чеських дрібних меценатів. Зима в цих краях дуже сурова, забезпечення цих населених пунктів погане, молодь звідти давно виїхала, й місцевим пенсіонерам, самотнім мамам із маленькими дітьми, сиротам з бабусями або тим, які залишилися без стріхи над головою допомагають по суті лише волонтери. У чеській організації за роки вже мають напрацьовані контакти найнужденніших – а це 50 родин, інколи 80. Комуś досить гострої пили чи бензопили, комуś –

лише порізати і порубати те дерево, яке вдалось роздобути, бо навколишні ліси заміновані. Ну але більшості дрова треба привезти вже готовими. І перша партія з деревом для десятка родин вже виїхала на місце – на заклик Кісліцкого відреагувало чимало чеських благодійників.

Кожен може дарувати, наприклад, гостру пилу або сокиру (250 Кч), місяць родини в теплі (1 000 Кч), нову піч або «буржуйку» (3 000 Кч), дерево для сім'ї на всю зиму (6 000 Кч) або будь-яку фінансову суму, яка допоможе реалізувати проект. Кошти може надсилати на рахунок 2300849910/2010, варіаційний номер 2.

На цьому, утім, діяльність Міхала «Коди» Кісліцкого на Донбасі завершується. У своєму відео він розповів, що ставить свою сім'ю на перше місце. В Україні він знайшов дружину, у шлюбі народився син, якому зараз три роки, тож після багатолітньої благодійної діяльності на Донбасі він вирішив повернутися до Чехії й знову увійти у нормальне суспільне життя. Розраховує виїжджати разом із сім'єю навесні 2020 року. Однак деякі проекти «Бажання допомогти» ще триватимуть, тож він сподівається, що товариство активно діятиме ще близько року.

Вл. інф

В Празі триває збір допомоги дітям Донбасу і воїнам

Триває діяльність об'єднання «Гуманітарна допомога Україні», яке свого часу заснував волонтер Петр Оліва і відкрив у серпні центр у празькому мікрорайоні Радотін. Поїхати на Донбас восени через карантин йому, звісно ж, було неможливо, тим не менше зараз він збирає спорядження для шкільних рюкзаків. Із 64 їх залишається менше 20. Суттєво допомогло акціонерне товариство «ТопГал», на решту Оліва сподівається зібрати серед дрібних спонсорів. Вартість комплексу становить 500-550 крон чеських, утім, шкільні потреби можна принести й до центру. Йдеться про ручки, фломастери, олівці, гумки, циркулі, лінійки, ножиці, пластилін, кольоровий папір тощо – з актуальним списком можна ознайомитися на сторінках «Гуманітарна допомога Україні».

Також волонтерам вдалося отримати лікарняні ліжка для військового шпи-

талю – від пані, яка через свою скромність не забажала оприлюднювати свої дані. Ліжка були подаровані лікарню в одній із країн Європи. Також товариство «Медікпрогрес» надало партію необхідних нині дезінфекційних та гігієнічних засобів. Отримав центр і одяг, зібраний у невеличкому селі Оскава неподалік Шумперка. Ще деякий гуманітарний матеріал передав Ондржей Форал, голова федерації машиністів, який організував збірку серед своїх колег. Пані Дагмар Балажова та Дагмар Махачова подбали про зимовий одяг та засоби гігієни, також одяг збрали й у остравській школі по вулиці Югославська. Таким чином Центру наприкінці грудня вдалося скласти 100 гігієнічних торбинок для дітей Донбасу. «Всім благодійникам належить велике дякую», – каже Оліва. Утім, він сподівався виїхати на схід України двома автомобілями ще

у грудні 2020 року, однак це не вдалося. Він планує подорож, щойно суворі карантинні обмеження будуть зняті, швидше за все це буде в лютому 2021 року.

Бензин на дорогу також фінансується з коштів, надісланих переважно дрібними спонсорами, тож Оліва буде радий за кожну коруну. Рахунок організації: 2501638335/2010.

Подорожі Україною: конкурс на кращий чеський текст

Другий конкурс на найкрасивішу та найцікавішу розповідь про подорож Україною чеською мовою відбувся 7 грудня 2020 року. Його провела редакція чеськомовного інтернет-видання «Ми та Україна» на основі голосування читачів. Зі статтями, які на сайті публікувалися поступово без зазначення авторства задля об'єктивнішого голосування, ознайомилися загалом 615 читачів, кожен статтю прочитали в середньому майже 77 осіб. Найчитанішою була стаття під назвою «Києве, я люблю тебе або Коханя з першого погляду і перша солянка», яку відкрили 133 читачі. Загалом на другий рік конкурсу надійшло вісім текстів. Це значно більше, ніж минулого року. П'ять робіт були написані жінками, а двоє конкурсантів з іншими текстами брали участь у конкурсі минулого року.

Більшість конкурсних робіт були присвячені подорожам, за винятком одного, який більше стосується архітектури. Тексту «Закарпатська Україна та її архітектура періоду 1-ї Чехословацької Республіки на час її створення та сьогодні», автором якого є інж. Мартін Мергер, присуджена редакційна премія у сумі 1500 крон.

Найбільше голосів читачів отримала конкурсна робота Радека Кржіштофа «Наче один довгий день. Повернення до одеського підземелля на право-

славне Різдво 2020». Автор був нагороджений 3 тисячами крон. Друге місце зайняв репортаж Маркети Поледнікової «Двічі на Говерлу знову назад». На третє місце читачі розмістили «дорожні нотатки» Катки Юрковської «Пляжі Південної України та край нікого – жовтень 2019».

Свою власну оцінку виставило й чотиричленне журі, яке відзначило високу автентичність, достовірність та цікавість усіх текстів, які принесли чимало нової та оригінальної інформації про мало відвідані туристами місця. Тут на сьомому та шостому місцях опинилися згадані репортажі Радека Кржіштофа з Одеси й Катки Юрковської про південноукраїнські пляжі, п'яте місце зайняла розповідь Соні Поспішилової «Велике коло Україною», Петра Анталава описала українську столицю милозвучно: «Києве, I love You або Коханя з першого погляду і перша солянка» й зайняла четверте місце, на третьому місці опинився Адам Чех за репортаж про підготовку українських фронтних медиків, друге місце взяла Маркета Поледнікова з «говерлянською» статтею, а перше – Доброслава Чепцова, яка певний час проживала на Донбасі й відвідала Святогірськ з відомим монастирем та величезною скульптурою більшовицького диверсанта Фьодора Сергєєва, відомого як «Артьом». Троє

останніх авторів були премійовані відзнаками журі у розмірі 2-6 тисяч крон. Редакція через карантин не організувала урочисту церемонію нагородження, тож все відбулося в он-лайн режимі, а премії виплачені безготівково. Редакція навесні оголосить третій конкурс і вірить, що пандемія піде на спад, і автори знайдуть про що писати, незважаючи на несприятливий для подорожей 2020 рік. Також редакція та журі сподівається зустрітися з авторами репортажів особисто, передати їм дипломи, порозмовляти про теми наступних розповідей чеською мовою про Україну.

БОЗ

Доброслава Чепцова під час перебування на Донбасі. Фото: профіль ФБ.

Київщина та Центральна Чехія: продовження співпраці

Гетьманка Петра Пецкова та посол Євген Перебийніс.

15 грудня Посол України у Чеській Республіці Євген Перебийніс провів зустріч з новообраною гетьманкою Центральночеського краю Петрою Пецковою, з якою обговорив сучасний стан та перспективи розвитку українсько-чеської міжрегіональної співпраці. Петра Пецкова висловила зацікавленість у розширенні співробітництва з Київською областю на основі Меморандуму про співпрацю, підписаного у 2019 році між Київською обласною державною адміністрацією та Центральночеським краєм. Зокрема, Євген Перебийніс та Петра Пецкова погодили пріоритетні напрямки взаємодії між двома регіонами в економічній, культурно-гуманітарній та інших сферах, в тому числі можливість проведення бізнес-форуму, організацію лікування у медичних чи санаторних установах краю поранених українських військовослужбовців, а також відпочинку під час канікул українських дітей, родини яких зачепила війна.

Прес-служба посольства

Церкву, можливо, відновлюватимуть закарпатські фахівці

Посол України в Чехії Євген Перебийніс 8 грудня у форматі відеоконференції провів переговори з мером Праги Зденеком Гржібом та членкою представництва пражської міської ради Ганою Тржештіковою, з якими обговорив питання можливої участі фахівців із Закарпаття у відновленні дерев'яної церкви Святого Архангела Михайла, яка була знищена пожежею 28 жовтня 2020 року. Церква була збудована всередині XVII століття в селі Великі Лучки на території сучасної Закарпатської області, згодом перевезена до Праги й встановлена в парку «Сади Кінського». Мерія Праги розпочала збір коштів на відновлення пошкодженої пам'ятки. Мер зацікавився пропозицією співпраці з українськими фахівцями в процесі реконструкції храму. Було домовлено вивчити це питання, а коли дозволить епідеміологічна ситуація – організувати візит до Праги майстрів із Закарпаття, які мають досвід відновлення подібних пам'яток. Принагідно пан посол представив новорічну листівку, присвячену цій пам'ятці. Автором малюнка – церкви у зимовому вбранні – є чудовий художник Ігор Калинин з Чернівців, український воїн, морський піхотинець, який перебував у Чехії на лікуванні. Навесні 2020 року мала відбутися виставка його робіт «Прага та море в аquareлях», та, на жаль, вона була скасована у зв'язку з початком карантинних обмежень. На листівці зазначений номер благодійного прозорого рахунку, на якому збираються кошти на відновлення цієї унікальної пам'ятки – 000000-0500089822/0800. Заклик зробити свій внесок, звичайно ж, є складовою листівки. Більше на цю тему читайте на сторінках 10-17 цього номера часопису. Крім того, у розмові йшлося про приміщення для українського культурно-освітнього центру, у якому могли займатися діти пражських українців у навчанні та спілкуванні рідною мовою.

Вл. інф.

Листівка із зображенням Карпатської дерев'яної Церкви Святого Архангела Михайла на Петржіні. Художник Ігор Калинин.

Конкурс: багато перекладів

Проза:

2-е місце - Вероніка Ценкова

Дитяча література:

2-е місце - Зузана Ванькова

3-е місце - Ева Реутова

11 грудня 2020 року у форматі відеоконференції відбулося оголошення результатів Перекладацького конкурсу з української мови на чеську. Конкурс четвертий рік поспіль організовують Чеська асоціація українців (ЧАУ) у співпраці з Посольством України в ЧР, Інститутом східноєвропейських студій Філологічного факультету Карлового університету й Чеською спільнотою перекладачів. На конкурс було надіслано рекордних 24 переклади – по 12 робіт у категорії проза та дитяча література. У категорії «Проза» учасники змагалися в перекладі оповідання Катерини Калитко «Володарка зміїв» зі збірки «Земля загублених, або маленькі страшні казки» (Видавництво Старого Лева, 2017 р.), а в категорії «Дитяча література» – уривку з книги Всеволода Нестайка «Дивовижні пригоди в лісовій школі». Членами почесного журі конкурсу стали викладачі української мови та літератури з університетів в містах Оломоуц, Брно та Прага – Радана Мерзова, Моніка Шевечкова та Тереза Хланьова, а також перекладачка, голова Спільки перекладачів Чехії – Гана Лінгартова. Члени журі цього року вирішили не присуджувати перше місце в жодній з категорій. У категорії «Проза» друге переможне місце отримала робота Вероніки Ценкової. Четверте місце між собою розділили Доброслава Чепцова та подружжя Яни й Павела Мацурових, а п'яте місце має робота Віктора Клочка. У категорії «Дитяча література» Друге призове місце посіла Зузана Ванькова, третє – Ева Реутова. Четверте місце посіла Лібуше Гронкова, а п'яте місце між собою розділили Штепан Хладек та Адела Мікешова. Учасники конкурсу, які зайняли 2 і 3 призові місця, отримали грошові нагороди й книжкові подарунки.

Боротьба з коронавірусом: допомога Україні від Чехії

Чеська Республіка передала Україні захисні засоби для боротьби з covid-19. У Києві 18 грудня посол ЧР Радек Матула передав гуманітарну допомогу на суму близько 200 000 євро – респіратори, маски, захисний одяг, щити та бахіли. Допомогу прийняв заступник міністра охорони здоров'я України Ігор Іващенко.

Україна офіційно звернулася по допомогу в рамках Механізму цивільного захисту ЄС, завдяки якому вже декілька держав-членів ЄС надало Україні захисні засоби та інші необхідні матеріали. Чехія передала 10 тисяч респіраторів, 99 тисяч масок, 5 тисяч комплектів захисного одягу, 10 000 бахіл та 1 000 медичних щитів. Транспортування медичного матеріалу до України здійснювала Пожежно-рятувальна служба Чеської Республіки.

Вже давно для Чеської Республіки Україна є пріоритетним напрямком у рамках співпраці в галузі розвитку та трансформації. Вже в квітні 2020 року чеський уряд виділив кошти на екстрену гуманітарну допомогу Україні на суму приблизно 900 000 євро. Ця програма включає постачання медичного обладнання чеських компаній та гуманітарні проекти. На сході України Чеська Республіка у співпраці з місцевою волонтерською організацією «Ініціатива Е+» здійснила постачання медичного матеріалу на суму майже 115 000 євро. Водночас Чеська Республіка співпрацює з іншими партнерами Вишеградської групи в рамках програми V4 East Solidarity Programme for Eastern Partnership Countries, завдяки якій цього року в Україні було реалізовано проектів на суму 125 000 євро.

Вл. інф.

Чеські дипломати та пожежники під час передачі допомоги в Києві. Фото: прес-служба посольства ЧР в Києві.

Зведення дипломата Кошека

Згадки про Голодомор у повідомленнях до Праги чехословацької місії в Москві

ТЕКСТ: Богдан ЗІЛИНСЬКИЙ

На питання про те, якою у 1933 році була реакція на Голодомор в Україні у чеському суспільстві, є небагато відповідей. Доки ми не матимемо конкретнішої відповіді, у знаннях про розвиток чесько-українських відносин буде досить помітна і болюча прогалина. І можна привітати будь-яку спробу зцілити її.

Вирішити цю проблему спробував Алеш Ціглер¹, коли дослідив деякі публікації чеської преси того трагічного року. І все ж таки у обробці цього джерела залишився чималий пробіл. Досить згадати, яка величезна кількість періодичних видань виходила на п'ятнадцятому році існування міжвоєнної Чехословацької Республіки.

Що можна знайти в архівах «заміні»

Залишаються непоміченими архіви тих чеських державних установ, які дещо ненавмисно зіткнулися з Голодомором 1933 року. Навіть у чеській мові його часто називають на український

лад – «Holodomor», що чітко ідентифікує цю трагедію з огляду на її фатальний демографічний вплив. В першу чергу, звичайно, потрібно взяти до уваги документи тодішнього міністерства закордонних справ Чехословаччини та одне із підпорядкованих йому дипломатичних представництв.

У празькому архіві Міністерства закордонних справ містяться документи тодішньої дипломатичної місії в Москві. Вона розвивала свою діяльність у той час, коли нормальних дипломатичних відносин між Чехословаччиною та Радянським Союзом ще не існувало. До 1934 року Чехословаччина не визнавала радянський режим з різних причин.

Колись я у рукописній формі зробив кілька витягів із деяких документів. Я переписував їх поспіхом, працюючи над іншою темою, яка була для мене на той час важливішою. На жаль, через поспішність я не зауважив номер картону, з якого була почерпнута дана інформація. Можливо, мені це пробачать – зрештою, я не пишу тут наукову статтю, але повідомляю про джерела, які вимагають подальшої обробки.

Пошук винних у жахливій ситуації
У першій половині 1933 років Йозеф Кошек (1886-1953) працював у Москві тимчасовим повіреним у справах Чехословацької Республіки у СРСР. Ця нині забута людина раніше працювала, зокрема, у незалежній Латвії. Згодом Кошек представляв Чехословаччину у Венесуелі та Колумбії. У період від 14 січня до 16 березня 1933 року посольство на чолі з Кошеком направило з Москви до Праги дванадцять звичайних повідомлень – в середньому одне за п'ять днів. Серед проблем, які в них дуже часто описувались, була ситуація в радянській сільськогосподарській сфері.

Вирізка з газети «Вечернік Прага», 1933.
Джерело: докторська дисертація Алеша Ціглера.

Вже у четвертому звіті 1933 року, від 1 лютого, ми читаємо повідомлення про жалюгідну ситуацію насильно колективізованого сільського господарства, і знаходимо таке твердження: «Найгірша ситуація у цій сфері панує на північному Кавказі, Україні та нижній Волзі, де у колгоспах переважають елементи, неприязні до советів». Тут також зазначається, що і радянський народний комісар сільського господарства Яковлев визнавав, що в цих трьох частинах СРСР «ситуація відверто жахлива». Про Яковлева, первісне прізвище якого було Епштейн, цікаво знати, що він у 1929-1934 році займав посаду комісара, тобто міністра, сільського господарства. Був заарештований, засуджений і страчений у 1938 році.

Через два дні, 3 лютого 1933 року, був відісланий звичайний звіт № 5, присвячений внутрішньополітичній ситуації. Там розповідається про нещодавній масштабний арешт у Москві, який торкнувся і заступника наркома сільського господарства Коннера (пра-

¹ У бакалаврській роботі та згодом докторській дисертації історик, україніст, політолог та педагог Масарикового університету у Брні Алеш Ціглер досліджує голодомори в Україні початку 1920-х та 1932-1933 років, описує насильницьку колективізацію сільського господарства, намагається відповісти на питання, чи мав Захід достатньо інформації про фактичні події в Радянському Союзі, і якщо так, то яку займав позицію щодо них. Зосереджується як на західних журналістах, які намагалися об'єктивно подавати інформацію із СРСР, так і на тих, хто замовчував та містифікував. Також вивчав ініціативну допомогу Чехословаччини голодуючим в більшовицькій країні у 1921-1923 роках, підготовку до допомоги та невдалі спроби допомоги на десять років пізніше. Зосередився на діяльності української еміграції в ЧСР та гуманітарній допомозі нужденним чехословакам в СРСР. Наводить деякі приклади публікацій у чехословацькій пресі на дану тему. Див.: Ziegler Aleš. Hladomor na Ukrajině v letech 1932-1933 (bakalářská diplomová práce) / Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Historický ústav. Brno, 5. 1. 2006: http://is.muni.cz/th/wk05v/Bakalarska_diplomova_prace.pdf; Ziegler Aleš, Mgr. et Mgr. Pomoc Československé republiky hladovějícímu Rusku a Ukrajině v letech 1921-23 a 1932-33 (rigorózní práce) / Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Historický ústav. Brno, 2019: https://is.muni.cz/th/139nk/Rigorozni_prace.pdf.

вильно має бути Конара – авт.). «Це здебільшого найвпливовіші чиновники з Народного комісаріату сільського господарства, і їх уся звинувачують у відхиленнях вправо та у тому, що вони пов'язані із антибільшовицькими силами на Кавказі та в Україні... Все це створює враження, що розшуковуються усеможливі «винуватці» катастрофічної ситуації в сільському господарстві, і, можливо, ми побачимо нові відкриття про зв'язок цих людей із зарубіжними країнами». Додамо, що Конар, який раніше називався Федором Палашуком, був українцем зі східної Галичини, який у 1920 році приєднався до більшовиків. Засуджений до смертної кари та страчений 12 березня 1933 року.

Більшовики остерігалися національного опору

У звіті № 10 від 23 лютого 1933 року, серед іншого, зазначено: «З України, Поволжя, Кавказу, Далекого Сходу люди пишуть про голод і просять підтримки. З деяких листів просто на людину дивиться голодне обличчя, а за ним – Смерть. Звичайні люди, які не втратили віру, моляться, щоб Бог скоріше взяв їх і поклав край цьому нещасному життю. І тут не йдеться про лінєвих, а людей зі старанними руками. Хто може, той виїжджає за кордон. Вся Україна та Північний Кавказ страждають від абсолютної нестачі хліба. Раніше люди їздили до Москви за хлібом, а тепер потяги з України приїжджають порожніми. Усі бояться перевірок ГПУ. Коли хтось купить собі продукти, ГПУ їх відбирає разом з грошми, хіба що купить квиток додому. У Києві та Харкові не працюють електротурбіни. Місто погано освітлене, електрика не працює... На схід їдуть потяги напівголих «курулів» з України та Кавказу. Страждання і голод вписані в обличчя».

У звіті від 14 березня 1933 року описується стурбованість радянської преси міркуваннями іноземної дипломатії про можливе створення федеративної литовсько-білорусько-української держави. У коментарі чехословацького дипломата додається: «Насправді, занепокоєння є дуже серйозним з огляду на поточну ситуацію із постачанням в Україні та Білій Русі, де останнім часом до проблем із постачанням підходять з огляду на проблеми національні, які проявляються дуже гостро».

Електрики не вистачає, продуктові картки «штампують»

Найбільш вартим детального цитування є звичайний звіт № 12 від 16 березня 1933 року з підзаголовком «Постачання в СРСР». У ньому можна знайти таку характеристику ситуації як у всій країні, так і великою мірою

саме в Україні. «Проблеми з поставками в Радянському Союзі зростають з кожним днем. Найбільше постраждали Україна, Північний Кавказ та Волга. Нещодавно до них наблизився і Урал. Всюди не вистачає хліба, який є найважливішою стравою російської людини... Найгірші умови є на Україні, де хліб поволі стає невідомою річчю. Наш знайомий диригент приїхав із Харкова і сказав, що філармонія провводить репетиції в неопалюваному залі, музиканти не можуть грати форте, бо дуже знесилені, освітлення міста погане, турбогенератори на електростанції поламани, всюди озиваються кричущі прохання про хліб. Хлібні картки суворо перевіряються і щодня штампуються. Населення втрачає багато часу на це, але апарат «працює» – щодня штампують 700 000 карток».

Далі у цій же доповіді читаємо: «Це просто систематичне підривання та руйнування здоров'я цілої нації. З наближенням весни умови постачання стають все гіршими й гіршими. Останнє зерно в сільській місцевості забрали у господарів урядові органи, щоб забезпечити сівбу зерна. У сільській місцевості всюди дефіцит, а в деяких регіонах просто голод. Уряд дозволив Україні та Північному Кавказу фонди для сівби, але є побоювання, що, незважаючи на всі заборони та покарання, чоловіки з'їдять більшу частину зерна для посіву, і що поля залишаться несіяними. Яка бідність панує серед людей – доводять відчайдушні листи наших співробітників, які воляють по допомозі».

«Люди мруть, як мухи, закопувати нікому...»

Спочатку цитується лист із російського причорноморського міста Туапсе, а під номером 2 переписується частина листа від неназваної чешки з Криму: «Допоможіть моїм діткам, бо якщо не прийде допомога, ми помremo від голоду. Роботи ніякої немає, і мені нема дати їсти. З Чехограду (село на півдні України) я втекла від страшного голоду, бо там люди вже від голоду пухнуть і тут вже теж немає ніякого порятунку».

Далі – уривок з листа, надісланого з Бердичева на Житомирщині: «Ми служили на дворі другий рік. Під час «чистки» двора нас звільнили, і ми залишилися без роботи. Взяли у нас корову, десять фунтів кукурудзи, шість курей, піч, ковдри, посуд, цеглу, ступку, бритву, садове насіння та примус. Залишили нам лише те, що ми мали на собі».

Процитуємо також четвертий лист із місця, назва якого не згадується: «Немає що тут їсти і чим заробляти на хліб. Зі дня на день ми можемо помер-

ти тут від голоду. Я ходив на роботу весь рік, один день не пішов, жінка також. Ми мали 520 робочих днів на рік, а хліба ми не отримали навіть не на півроку, мовляв, робіть, що хочете. Люди тут помирають, як мухи, з голоду, на них ніхто не зважає, по чотири-п'ять днів мертві лежать у хатах і ніхто не хоче їх закопувати. І нас це також чекає – як не сьогодні, то завтра. Ви ніколи не повірите, що тут люди їдять: дрібну полову, кукурудзяну соломку, деревину, і коней дохлих їдять, як собаки. Пришліть мені кілька доларів, щоб я міг купити борошно в «Торгсіні», щоб я не помер, коли хотітиму повернутися додому, бо тут нічого доброго чекати не можна».

Прагнули кращих відносин із СРСР й намагалися не помічати голод

У поданні таких самих нерадєсних уривків можна продовжувати. Подібні звіти, включаючи уривки з листів, в даному випадку, імовірно, приватних, з'явилися і в деяких періодичних виданнях. Тут я хотів запропонувати лише кілька свідчень як доказ того, що чехословацькі дипломати мали досить точне уявлення про нещасну ситуацію. Залишається питанням, хто в Празі власне читав ці повідомлення – це було, мабуть, небагато людей, і вони, напевно, до такого інформування просто звикли. Поза міністерство текст навряд чи потрапляв, тому ми не можемо мати ілюзій про те, що він міг якось вплинути на громадську думку.

Керівником міністерства на той час був доктор Едвард Бенеш, який, без сумніву, мав принаймні основні дані, доступні з так званих зведень. Однак навіть у його випадку діяв принцип так званих вищих інтересів, які диктували пошук кращих відносин між Чехословаччиною та сталінською імперією на сході. Що відбувалося там, наприклад в Україні, було в цьому питанні «внутрішньою справою» цієї великої держави, щодо якої Чехословаччина не мала права висловлювати власну думку.

Крім того, значна частина чехів хотіла читати інші повідомлення про Радянський Союз. Вона прагнула такої інформації, яка б зміцнила їхню віру у нову і прекрасну радянську систему, гідну наслідування. Такі люди пожирали репортажі подібних журналістів, яким був Юліус Фучік, у якого, звичайно, не знайшли ані найменшої згадки про голодомор. Ажде це були лише вульгарні наклепи західних капіталістів та запроданої їм преси²...

² Узгоджений переклад з чеської. Оригінал див.: Zilynskyj Bohdan (boz). Zmínky o «Holodomoru» ve zprávách české mise z Moskvy // My a Ukrajina, 2020. – 27 listopadu: <http://www.myaукраїна.cz/node/1072>

НЕЗГОРАЮЧИЙ ХРАМ

Пожежа практично знищила карпатську архітектурну і духовну пам'ятку в саду Кінських. Згадуємо її історію, розвінчуємо деякі міфи, намагаємося розібратися у причинах трагедії й роздумуємо над висновками на майбутнє

Підготував: Олекса Лівінський

Коли Чехословацька Республіка святкувала своє десятиріччя, столиця отримала незвичайний подарунок – давню дерев'яну церкву з найменшої та найбіднішої східної частини нової держави. Церква Святого Михайла у тихому кутку саду Кінських пережила другу світову війну, відхід своєї батьківщини до іншої держави, владу атеїстичних комуністів, розпад Чехословаччини, певне забуття і повернення сюди богослужінь, та не витримала, мабуть, карантинного «локдауну». Вдень 28 жовтня 2020 року церкву віком 395 років охопило нищівне полум'я. Пожежникам вдалося врятувати лише частину основи будівлі...

Церква Святого Михайла у Медведівцях перед розібранням. Фото з часопису Pestrý Týden, 1929.

Розібрання церкви у Медведівцях. Фото з часопису Pestrý Týden, 1929.

Початок розбирання храму у Медведівцях

Жителі села під час робіт на храмі

Переїзд церкви на 800 кілометрів західніше – із села Медведівці на Мукачівщині до Праги був унікальним, водночас надзвичайно складним на той час процесом. Але це була не перша її подорож. Збудували цю греко-католицьку церкву в селі Великі Лучки у 1625 році (за іншою версією, у другій половині XVII ст.) у лемківському стилі з елементами народного бароко. Вона мала на три приблизно квадратні дерев'яні частини, над якими підносились вежі, покриті ґонтом. Будівля мала приблизно 14 метрів завдовжки та близько восьми метрів завширшки, гармонійно поєднувала білу, зелену й червону барви, які символізують віру, надію й любов. Найвища з трьох веж мала висоту 17 метрів і охоплювала простір у храмі, призначеному для жінок, який в народі називають «бабинцем».

Ніякий не «подарунок» – церкву продали

Згодом Лучки продали церкву багатшому селу Медведівці, розташованому два десятки кілометрів західніше, де ще ближче до Ужгорода та до гір. Тож, найімовірніше, у 1793 році церкву розібрали – а таке було можливо, оскільки дерев'яні церкви будувалися тоді без цвяхів, бо вони вважалися символами розпінання Христа – і перевезли у Медведівці. Саме тоді зробили й капітальний ремонт із заміною перекриття. Дерев'яна будівля, зрублена із дубових брусів, міцно скріплених на кутах у спеціальні замки, служила сільській громаді ще 135 років.

Практично всі чеські ЗМІ нещодавно писали про «подарунок русинів Празі», але це не зовсім так. 7 вересня 1924 року в газетах оголосили про продаж церкви. Тоді, в післявоєнний час, село перебувало у важкому фінансовому стані, а Чехословаччина ініціювала збереження архітектурних дерев'яних пам'яток. Тому відгукнувся відділ освіти цивільної адміністрації Підкарпатської Русі, і розпочалися переговори. Чинovníки також хотіли придбати церкву у Шелестові (нині частина Кольчина неподалік Мукачева, ця церква була перенесена у 1972 році до Музею народної архітектури та побуту в Ужгороді), і ще два роки обирали, доки у етнографічному відділенні Національного музею зрештою не зупинилися на виборі храму у Медведівцях¹. Крайова адміністрація попередньо підрахувала витрати – понад 24 тисячі крон чехословацьких. Протягом подальших двох років тривали переговори чиновників Національно-

го музею, Міністерства шкільництва і національної освіти в Празі, Крайової адміністрації Чехії, канцелярії віце-губернатора Підкарпатської Русі в Ужгороді, Освітнього та Технічного відділу цивільної адміністрації Підкарпатської Русі в Ужгороді, греко-католицької єпархії у Пряшеві й релігійної громади села в Медведівцях. За цей час вартість перенесення весь час зростала, й у проміжному підсумку піднялася в більш ніж три рази – до 88 тисяч крон. Музей навіть хотів взяти кредит у банку з цією метою, адміністрація з огляду на нестачу коштів відмовлялася виплачувати гроші, всьому проєкту навіть загрожував зрив.

Утім, наближалася десята річниця підписання Сен-Жерменського договору, за яким Підкарпатська Русь увійшла до складу ЧСР, й урядовці вирішили присвятити відкриття Карпатської церкви у Празі цій даті як символу єднання країни. Тож з високих кабінетів вийшов наказ виплатити гроші. Зрештою, Медведівці та Прага домовилися про продаж «костелика» і перевезення його до столиці². Село отримало 32 тисячі чехословацьких крон. Середня платня за місяць у ЧСР становила тоді 800 Кчс, отже за нинішніми мірками село отримало приблизно 1,2 мільйона крон чеських. Здавалося б, не так вже й багато, але у той час на Підкарпатській Русі (як, зрештою, і на Закарпатті зараз) це були немалі кошти, за які селяни змогли добудувати нову муровану церкву, яку вже зводили поряд зі старою.

Чотирма вагонами з Мукачева до Праги

У червні 1929 року настала перерва в польових роботах, і розпочався ретельний демонтаж церкви. Протягом шести днів жителі села обережно розбирали споруду, колоди нумерували, вежі поступово знесли, іконостас демонтували, словом розібрали будівлю до останнього ґонту та балки. Частину матеріалу через непридатність необхідно було витесати знову. На станцію Мукачево храм відвезли шістьма військовими автомобілями. В останніх числах червня церкву чотирма повністю завантаженими залізничними вагонами відправили на станцію Прага-Сміхов. Музей вмовив залізничне підприємство «Ческословенске драги» надати тарифну знижку. На високому Петржінському пагорбі, де було заплановано створити скансен, збирати цей «конструктор» доручили фірмі «Алоїз Земан Прага-Споржілов» під наглядом інженера Антоніна Мо-

Спуск вежі. Всі елементи ретельно позначили. Фото з часопису Pestrý Týden, 1929.

равека, етнографа Вацлава Фабіана (директора етнографічного відділення та по суті натхненника всієї акції) та митця А. Богача. Присутнім був і священик із Медведівців. 1 липня церкву ввели в експлуатацію. У серпні доктор Фабіан захворів, і опікуватися подальшими процесами стала молода вчена Драгоміра Странська, яка згодом змінила його на посаді. Урочисте відкриття храму відбулося об 11 годині 10 вересня 1929 року. На відкритті були губернатор Підкарпатської Русі Антон Бескид, єпископ Мукачівської єпархії П. Гебей, ректор Українського вільного університету Дмитро Антонович, куратор з Медведівців М. Довганич, чеські архітектори, етнографи, історики, краєзнавці, мовознавці, урядові особи пражської мерії та політики. Врешті, підбили витрати – вони виростили до неймовірних 130 тисяч 617 крон і 70 галерів, що у п'ять разів перевищило первісну суму. Окрім платні селу безпосередньо за храм, 7,5 тисяч коштувало виготовлення дубових дранок для даху, розбирання, пакування й завантаження – трохи більше 6 тисяч, транспортування залізницею та страхування – теж трохи більше 6 тисяч, у 20 тисяч обійшлося повторне будівництво храму, різні фарбувальні та теслярські роботи, внутрішнє та зовнішнє облаштування. Приблизно такою ж була й вартість переїзду дерев'яної церкви Всіх Святих із Холмовця до Добржікова, але це була приватна ініціатива політичного діяча Вацлава Клофача.

¹ Див. тут і далі: Mevaldová Helena. Zaměřený vytvoření muzea lidové architektury v přírodě v Praze // Sborník národního muzea v Praze, Rada A – Historie • sv. 69 • 2015 • č. 3–4 • s. 29–44; přístup: <https://publikace.nm.cz/periodicke-publikace/amnph/69-3-4/>

² Джерело: Маркович Михайло. Зникла у вогні: в Празі згоріла дерев'яна церква, перевезена із Закарпаття майже 100 років тому (історія, фото) // Видання «Ужгород нет», 2020 – 29 жовтня; режим доступу: <https://uzhgorod.net.ua/news/153016>.

Військовими автівками шедевр відвезли до Мукачева на станцію. Фото з часопису Pestrý Týden, 1929.

Завантажені частинами церкви 4 вагони в Мукачеві перед відправкою на Прагу-Сміхов. Фото з часопису Pestrý Týden, 1929.

Планували скансен – музей просто неба

Церква стала частиною етнографічних колекцій музею. У сусідній літній резиденції вже проводилася етнографічна виставка. Передбачалося, що церква стане експонатом у музеї просто неба, але планувалося тут і надалі проводити богослужіння. Однак греко-католики, яким церква служила у Лучках та Медведівцях, на той час у Празі ще не мали своєї парафії, а православні, яких у столиці тоді, мабуть, було більше, не мали права на користування спорудою. Стосунки між православними й греко-католиками у карпатському регіоні вже тоді були доволі напруженими³, така ситуація триває й дотепер, особливо якщо йдеться про проросійську течію у православ'ї, до якої прихильна як Православна церк-

3 Джерело: Zilynský Bohdan. Smutný osud (ale snad ne konec) pražské cerkve z Ukrajiny // My a Ukrajina, 2020. – 2 listopadu. Přístup: <https://www.myaukrajina.cz/node/1055>.

ва Чеських земель і Словаччини⁴, так і Мукачівсько-Ужгородська єпархія УПЦ (Московського патріархату)⁵. Церква Святого Михайла була однією із шести переміщених дерев'яних церков із Підкарпатської Русі до Чехії⁶. Протягом десятиліття вона була дуже відвідуваним музейним експонатом. Невеликий ремонт провели у 1940 році, але споруда не була в надто добромому стані після Другої світової війни. Після «лютневої перемоги» комуністів у 1948 році впродовж кількох десятиліть вона фактично була закритою від відвідин громадськістю. Згодом стало зрозуміло, що ландшафт петржінських садів не підходить для створення скансену, і від планів створення етнографічного музею відмовилися. У 1969 році церква Святого Михайла разом із земельною ділянкою перестали належати Національному музею, і були переведені на баланс міста Прага. Десятиліттями децю запусрене місце неподалік Сміхова приваблювало не тільки романтиків, християн чи нечисленних асоціальних осіб, оскільки за декілька метрів від церкви знаходиться невикористовуваний будинок для працівників саду⁷. Протягом так тривалого часу церква стояла порожньою й занедбаною, але ніякої нищівної пожежі з нею не трапилось. Після 1990-го року почало повертатися духовне життя у занедбані храми. Церкву Святого Михайла запропонували для використання чеському греко-католицькому вікаріату, пізніше екзархату. Як пригадає диригентка хору святого Володимира Ольга Мандова, греко-католики не наважилися тоді опікуватися храмом через відсутність на той час коштів на необхідний ремонт. І лише у 2008 році церкву віддали у користування румунській

4 Див.: Матвеев Станіслав. Троянський кінь Кремля. Очільники православної церкви в Чехії навіть не приховують своїх проросійських поглядів // Пороги, 2019. – № 4, стор. 10–12; Лівінський Олекса. Маячня проросійського архієпископа // Пороги, 2019. – № 1, стор. 22.

5 Див. до теми: Ференц Петро. Московське православ'я на Закарпатті як дітище МКГЕ // Закарпаття он лайн Блоги, 2018. – 12 листопада; режим доступу: <https://zakarpattya.net.ua/Blogs/186899>.

6 Джерело: Oppelt Robert. Jak to bude na dušičky. Jak uctít předky a dodržet nařizení // MF Dnes, 2020. – 30 října.

7 Дані руїни належать одній із найбагатших чеських родин. Як свідчить кадастровий реєстр, власником занедбані споруди №99 на Петржні є великий забудовник, ТЗОВ Arta, співзасновницею якого є Івана Тикач, бізнес-вумен у сфері нерухомості вищої класу та туризму. Її чоловік Павел Тикач – підприємець у сфері енергетики та радіокомунікації, шоста найбагатша людина Чехії. У 2005 році побудував скелетонуву віллу у парку Гребовка на празьких Виноградах, зруйнувавши історичний будинок «Марія Валдес» 1884 року побудови. Спочатку новоренесансна «Марія» була запусненою, потім двічі там виникала пожежа, нібито з вини бездомних, але виявилось, що це був умисний підпал. І однієї ночі, замість реконструкції до історичного вигляду, без жодного дозволу відділу охорони пам'яток магістрату, «Марія» просто зникла. На її місці невдовзі виріс неприступний «замок» Тикача.

православної громаді. Так, в останні дванадцять років свого існування в первісному вигляді церква знову виконувала своє початкове призначення – люди тут молилися Богові. Літургії там проводив румунський ієрей Православної церкви Чеських земель та Словаччини Андрій Іоан Данчіу, остання з них відбулася за день до пожежі і транслювалася на ютуб-каналі Parohia Praga⁸.

Страшна пожежа

Церкву охопило полум'я у середу 28 жовтня 2020 року, у 102-гу річницю заснування Чехословащини. Чотири професійні та дві добровільні пожежні бригади боролись із вогнем увесь день. Увечері стало ясно, що полум'я охопило всю церкву. Обвалилася вежа. Гонтовий дах будівлі також обвалився, а конструкція згоріла до балок. Причини нищівної пожежі наразі ще вивчаються, слідство триває, поліція розглядає різні версії. Але, швидше за все, за цим стоїть банальна людська помилка, недбалість, навряд чи чийсь злий намір. На думку слідчих, пожежа може бути пов'язана із зосередженням у парку неподалік осіб без постійного місця проживання. За словами речника празьких пожежників Мартіна Кавки, технічні причини, наприклад коротке замикання, слідчі виключили – у храмі не було електропроводки, інколи використовувався тільки переносний генератор. Тим не менше, під час пожежі вогнеборці виявили всередині кілька балонів з газом пропан-бутан, які встигли винести й охолодити. Матеріальні збитки оцінюються у декілька мільйонів крон, але моральну втрату, звісно, оцінити неможливо взагалі. Первісна споруда, можна сказати, втрачена назавжди. Священик Андрій Іоан Данчіу не припускає, що причиною пожежі могла стати недбалість вірників чи служителей церкви. «Після літургії ми завжди ретельно контролюємо, щоб випадково десь не залишалася запалена свічка, – каже він. – Пожежники сказали, що це на 99 відсотків почало горіти ззовні». На думку Данчіу, трагедію могла спричинити недбалість безхатьків, яких тут було багато. «Але ми не мали з ними проблем, ми підтримували їх, наприклад, їжею», – додає він. У злий умисел, навмисний підпал або помсту він не вірить.

Українці, чехи, румуни й всі інші відновлять пам'ятку

Празький магістрат, власник церкви, одразу ж заявив, що пам'ятка на Петржні буде відреставрована. Мер столиці Зденек Гржіб додав, що церкву потрібно якнайшвидше відновити, і від себе на відкритий рахунок одразу ж надіслав 1929 крон – символічну

суму, яка нагадує про рік встановлення карпатської пам'ятки на Петржні. Місто відкрило збір коштів на публічний благодійний рахунок. «Вірю, що ми спільно зберемо кошти на реставрацію церкви», – заявив мер Гржіб. Посольство України у Празі назвало пам'ятку однією «з важливих ниточок, що культурно та історично пов'язують наші народи», та закликає чеські правоохоронні органи детально розслідувати цей інцидент. Політики та культурні діячі Чехії також підтримують думку про відновлення історичної пам'ятки. Місто Прага відкрило прозорий рахунок, на який може будь-хто перерахувати будь-яку суму, яка піде на оновлення церкви. Збір коштів, який узгоджений із Міністерством внутрішніх справ, триватиме один рік, тож від 4 листопада цього року до цієї ж дати року 2021 приватні особи та організації можуть надсилати свої внески на прозорий рахунок 500089822/0800. Споруда була застрахована, й місто вимагатиме відшкодування у рамках страхового випадку. Рухомі речі, такі як церковне обладнання, належать православної парафії, яка мала б мати для них власну страховку. Румунська православна парафія також проводить збір коштів на відновлення втраченого у вогні майна⁸. Богослужіння вона проводить наразі у кафедральному храмі Святого Лаврентія, який у екуменічному дусі надала їй Старокатолицька церква⁹. Політична коаліція в Празі однозначно погодилась із тим, що храм необхідно відновити, але виникли суперечки щодо того, скільки і коли місто має виділити коштів на це. Йшлося про мільйон крон з бюджету. За це проголосували представники ТОП09, СТАНУ та КДУ, однак партнери «Прага собі» та «Пірати» заблокували цю ініціативу, зазначивши, що кошти з бюджету слід виділяти аж після завершення благодійного збору коштів громадськістю. Зрештою, коаліція домовилася, що необхідну для реставрації суму доплатить згодом. Утім, район Прага 5, на території якої стоїть Церква Святого Михайла, вирішив не чекати й виділив мільйон крон на реставрацію церкви, але цю суму мають ще затвердити депутати ради району. Прага 5 поки що надіслала 50 тисяч крон на благодійний рахунок. Станом на початок січня 2021 року

на відкритому рахунку¹⁰ було зібрано понад 1,43 мільйона крон. Люди та організації зазвичай надсилають кілька сотень крон, але частими є пожертви від 1 до 5 тисяч, подекуди зустрічаються й десятки – і двадцяти-тисячні суми, і навіть кілька приватних внесків розміром у 100 тисяч крон. Православна парафія, яка молилася у Карпатському храмі у останні роки, також перерахувала значну суму – 50 тисяч крон. Серед благодійників – багато носіїв українських, румунських і загалом нечеських імен та прізвищ, але й чимало чеських. Є й відомі у громаді та загалом у суспільстві особи, наприклад, україніст Богдан Зілинський, історик Ян Рихлік, спілка «Ми та Україна», дипломати Тетяна Окопна та Євген Перебийніс, дисиденти Петр Ул та Анна Шабатова, Європейський конгрес українців, Українська Ініціатива, словацька та угорська римокатолицька парафії у Празі, журналіст Ростислав Хотин та багато інших. Навіть Єврейська община Праги висловила солідарність із християнами й надіслала 50 тисяч кч. А благодійник Михайло Валко, наприклад, пожертвував 25 тисяч крон із додатковим повідомленням «від українця на ремонт церкви». ТзОВ «Контра студіо» перерахувало 5 тисяч, і в примітках додало цікаве нагадування: «На Національний театр ми також скидалися коштом. Двічі». Празькі політики надсилають кошти і від себе особисто, наприклад Ян Чижінський (староста Праги 7) чи Гана Тржештікова, Іржі Гейніц із відділення ТОО9 навіть додав: «Ужгород, Хуст, Мукачево, Берегово, Колочава, Рахів, Ясіня і донині у наших серцях». Кілька разів у пожертвах фігурує сума 1929 крон, наслідуючи приклад мера Зденка Гржіба. Мер каже, що кожна сума має значення, а враховуючи, що церква є власністю Праги, місто виплатить решту суми, якщо збірка вчасно не зможе покрити всіх видатків. За словами Гржіба, реставрація, безумовно, буде дуже дорогою. І тому будь-яка допомога є корисною. «Пожежа, яка знищила церкву Святого Михайла в Кінському саду, завдала незліченної історичної шкоди. Протягом десятиліть вона була однією з найважливіших визначних пам'яток Праги 5, тож наш обов'язок – не лише взяти участь у публічному зборі коштів, а й у подальшій реставрації пам'ятки», – каже член ради району Лукаш Герольд (ODS).

Майбутнє «постання з попелу»
На згарищі, крім пожежників та слідчих, попрацювали й охоронці пам'яток

За виручені кошти з продажу дерев'яної церкви греко-католицькі вірники змогли добудувати ось таку нову кам'яну церкву. Фото Івана Марковича.

та культури, які документують обгорілі залишки споруди. «Відділ управління майном магістрату відреагував негайно. Він огородив місце пожежі, захистимо найближчим часом залишки будівлі від впливів погоди, таких як дощ та мороз, щоб не було подальших безповоротних пошкоджень», – додав член Ради міста з майнових питань Ян Хабр. Утім, навіть через місяць після пожежі ніяких робіт із захисту споруди так і не було проведено, рештки церкви так і стояли під дощем та вітром і навіть першим снігом.

«Ще треба з'ясувати, що саме від оригінальних конструкцій вдасться зберегти і використати для відновлення, хоча б символічно», – сказала Андреа Голасова, представниця Інституту національних пам'яток. В архівах зберігаються будівельні плани споруди, в Музеї – її рідний іконостас. «Перевагою є те, що церкву вже перенесли та відбудували, тому можуть бути креслення, за якими церкву можна відтворити з максимальною точністю», – додала Голасова. За повідомленням заступниці мера Праги з питань культури та туризму Гани Тржештікової, місто розпочало координацію майбутньої реставрації церкви. Допомогу негайно запропонували Національний музей, Інститут охорони національних пам'яток та Міністерство культури Чеської Республіки, вже провели кілька зустрічей експертних інституцій, які обговорили деталі процесу відновлення споруди. «Доброю новиною є те, що Національний музей має багато інформації про бу-

8 Див.: PAROHIA ORTODOXĂ DE LIMBĂ ROMÂNĂ DIN PRAGA cu hramul Sfântul Arhanghel Mihail și Binecredinciosul Voievod Ștefan Cel Mare și Sfânt <http://www.parohiapraga.eu/>, рахунок IBAN для допомоги парафії: CZ2701000000435910970287

9 Kir.Starokatolíci zapůjčili pravoslavným svůj chrám. Po požáru kostela na Petříně se neměli kde scházet // Christnet, 2020. – 13 listopadu, 18:44; přístup: <http://www.christnet.eu/zpravvy/30340/>

10 Детальніше за адресою: <https://www.csas.cz/csl/transparentni-ucty#/000000-0500089822/Verejna-sbirka-na-obnovu-kostela-sv.-Michaela>

Всередині Карпатської церкви Святого Михайла на Петржині. Фото Катерини Шнаблвої.

В храмі інколи співслужили суперечливі особи у рясі, наприклад Йоаким Роман Грди (в центрі), який не приховує українофобних поглядів. Фото з його сторінки у Фейсбукці. Зверніть увагу на кількість запалених свічок.

дівництво церкви. Під час реставрації дуже допоможуть фотодокументація, креслення, які здійснювалися під час демонтажу церкви та її повторного зведення, а також часткова документація інтер'єру. Публічний збір коштів дозволить усім тим, хто піклується про долю дерев'яної церкви, взяти участь у її реставрації», – сказала Гана Тржештікова. Для того, щоб зробити копію дерев'яної пам'ятки якомога

точнішою, магістрату буде важливою документація будівлі, яка знаходиться у колекціях Національного музею. Це, наприклад, оригінальні храмові лавки в сховищі. «Віттарна скринька, сам віттар, а також трохи дрібного обладнання, такого як хрести, що стояли біля лавок», – додає куратор Національного музею Ян Погунек. Також реконструкції може допомогти докладне 3D-зображення пам'ятки,

виготовлене американським фотографом Джеффри Мартіном¹¹. Він живе в Празі вже 20 років, і на церкву в Кінському саду випадково натрапив близько п'яти років тому під час прогулянки. У вересні цього року сфотографував її. «Я вчився 3D-скануванню і набував досвіду на менших об'єктах. Складаю тривимірні скани з їхніх фотографій», – каже Джеффри Мартін. На основі приблизно 1200 зображень він створив детальну 3D-модель церкви. Її вартість оцінює приблизно у 10 тисяч доларів, але від винагороди американець відмовився. «Координатор реставрації церкви контактує з паном Мартіном, узгоджують деталі. Це виглядає дуже добре, ми це візьмемо до уваги», – прокоментувала зображення представниця мерії Гана Тржештікова.

Пожежі та несмак – найбільші загрози для карпатських храмів

На жаль, горять дерев'яні церкви і в рідних «Святому Михайлові» Карпатах. Щоб зрозуміти тенденцію, варто трохи глянути в історію. Лише на Закарпатті у XVIII столітті було збудовано понад вісім сотень дерев'яних храмів. З них на сьогодні збереглося біля десятої частини. Села замість непевних дерев'яних церков поступово будували кам'яні чи цегляні, які здебільшого були однотипними й банальними. Заможні меценати нових церков не надто зважали на архітектурну шедевральність та унікальність, з якими до будівництва дерев'яних церков підходили древні майстри¹². Дерев'яні церкви масово замінювалися мурованими впродовж усього XIX століття і аж до 1945 року. У радянський період проводилася цілеспрямована робота, спрямована на зменшення кількості церковних споруд у західних областях України. На Закарпатті у 1945-1985 роках знищено 16 дерев'яних та 11 мурованих церков, багато каплиць та хрестів. Нищення церковних пам'яток відбувається і зараз. Закони з охорони пам'яток не діють, парафіяни та священники прагнуть мати комфортне, «краще й більше, ніж у сусідньому селі», приміщення для моління, але байдужі до стародавньої спадщини. За останні 17 років з архітектурної мапи Закарпаття зникло 12 старих і 11 новіших дерев'яних церков та 11 дзвіниць. Не надто втішна ситуація і на Прикарпатті, де, зазначають пожежники, щороку від полум'я страждає

¹¹ Детальніше тут: JH. Vyhofelý kostel svatého Michala pomůžou obnovit 3D snímky. Zdarma je nabídl americký fotograf // Zpravodajství ČT24, 2020. – 13 listopadu; přístup: <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/3225442>

¹² Сирохман Михайло. Дерев'яні церкви Закарпаття – національна спадщина (фото) // Закарпаття он лайн, 2020. – 30 березня; режим доступу: <https://zakarpattya.net.ua/News/200846>

або зникає один дерев'яний храм¹³. На Львівщині підраховали, що за 27 років у храмах виникло 108 пожеж, вогнем було повністю знищено 28 дерев'яних церков, і 10 – сильно пошкоджено¹⁴. Так в Україні від вогню, недбайливості або неспроможності вберегти пам'ятку зникло щонайменше 163 дерев'яні церкви¹⁵. Незважаючи на те, що абсолютна більшість дерев'яних церков – це цінні твори народного мистецтва, немало їх перероблено, спотворено, вкрито бляхою, пластмасою та іншими сучасними матеріалами, під якими дерево не дихає, швидше гниє, пліснявіє тощо, чи, навпаки, швидше спалахує й, до того ж, виділяє токсичні речовини. Багатьом шедеврам старовини загрожує знищення. Замальовування та розбирання старих іконостасів набуло катастрофічного розмаху.

Причини пожеж у храмах були різними: від блискавки, від залишеної без нагляду свічки, через недбале ставлення до стану електромережі, до правил дотримання протипожежної безпеки, намагання приховати сліди крадіжки, бажання збудувати нову церкву. Нерідко пожежа не стає трагедією для громади – за кілька днів вона вже з ентузіазмом збирає гроші на будівництво нової церкви, а священик і церковний комітет обговорюють останні штрихи проекту нового храму. Як гриб після дощу з'являється будівельна фірма, готова виконати підряд¹⁶... Людський чинник впирається у невігластво, скупість, недбалість. Церковні комітети не поспішають витрачати кошти на виконання всіх приписів. Рядові пожежники та пожежні інспектори скаржаться, що церковне керівництво ігнорує їхні вимоги обладнати храми протипожежною сигналізацією та обробити дерево вогнетривкими речовинами, які уповільнюють процес горіння.

Карпати в Чехії

У Чеській Республіці є кілька десятків дерев'яних сакральних будівель. Окрім церкви на схилі Петржіна, нещодавно зникли ще дві дерев'яні церкви. Сильний вітер у північночеському місті Мост у 2017 році зруйнував храм Святого Валентина, побудований у румунському стилі. Того ж року

13 Романська Ольга. Щороку по церкві. Чому горять дерев'яні храми на Прикарпатті? На Прикарпатті недавно згоріла церква. І то не проста, а 170-річна пам'ятка архітектури // Репортер, 2020. – 15 жовтня; режим доступу: <http://report.f.ua/akcent/shchoroku-po-cerkvi-chomu-goryat-derevyani-hramy-na-prykarpattii/>.

14 На Львівщині вщент згоріло 28 стародавніх дерев'яних церков // Варіанти, 2018. – 8 серпня; режим доступу: <http://varianty.lviv.ua/54571-na-lvivshchyni-vshchent-zghorilo-28-starodavnikh-derevianykh-tserkov>

15 Сумна статистика згорілих церков. Режим доступу: <https://zommersteinhof.dreamwidth.org/130138.html>

16 Детальніше див.: Балда Тарас. Відлуння музики у вогні: чому горять старі церкви? // Музейний простір України, 2008. – 14 квітня; режим доступу: <http://prostir.museum.ua/post/28093>.

Історичний вигляд Карпатського храму в саду Кінських. Фото з Вікіпедії.

Передній історичний вигляд церкви Святого Михайла, 2006 рік. Фото О. Лівінського.

палії знищили й церкву Божого Тіла на цвинтарі в Тржинці-Гутах Моравсько-Сілезійського краю. Невдовзі тут постане її відновлена копія, яку планують освятити навесні наступного року. Це вдалося також завдяки громадському збору коштів, а зловмисники опинились у в'язниці.

Хто хотів би побачити, як приблизно виглядала церква Святого Михайла на Петржіні до пожежі, може поїхати до Градця Кралового. У тутешньому парку є православна дерев'яна церква, яка перенесена сюди із села Мала Поляна, що у Східній Словаччині. У Новій Паці є греко-католицька дерев'яна церква в приватному саду. Вона перенесена сюди із села Обава на Мукачівщині у 1930 році. Загалом карпатських церков у Чехії налічується шість, тобто вже лише п'ять.

В Чехії, і особливо у Празі, до збереження історичних пам'яток ставляться набагато суворіше, ніж у карпатських селах. Будь-яка заміна чи переобладнання приміщень, навіть елементарне встановлення нових дверей чи вікон тут вимагає численних дозволів й узгоджень. Та, як і в українських Карпатах, піддаються нищівному вогню й чеські пам'ятки. Щороку в країні виникає від 10 до 20 пожеж у нерухомих культурних пам'яток. Понад половина з них – це пожежі у церквах, монастирях та інших культових спорудах¹⁷. І все одно ці трагічні події не

17 Michutová Barbora. Zajištění požární bezpečnosti nemovitých kulturních památek: Ostrava, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2015.

є, вочевидь, наукою для користувачів дерев'яних споруд.

Версії: свічки, газові балони, недопалок або «забудовницький» підпал?..

Церква Святого Михайла хоч і перебувала під охороною як визначна пам'ятка, вона знаходилася вже за межею празького монументального заповідника, історичного ядра міста, занесеного до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. І ця обставина, напевно, таки вплинула на те, що охоронці пам'яток тут також не так пильно стежили за станом будівлі, її використанням і довколишніми обставинами, що й призвело до руйнівної пожежі.

За словами речника празьких пожежників Мартіна Кавки, протипожежні норми у даних випадках застосовуються такими, якими вони були у рік побудови церкви. «Якщо не було реконструкції, то вони залишаються тими самими», – додав він. Саме тому, за словами Кавки, пожежники рекомендують переглянути правила охорони пам'яток, щоб вогнеборці не лише залежали від свідків пожежі, а й могли встановлювати автоматичні датчики диму й вогню.

І все-таки повернімося до причин пожежі, яка призвела до втрати історичної пам'ятки. Слідство ще триває, тому всі версії є суто припущеннями. Але дивує, з яким поспіхом була названа недбалість якогось бездомного і пошук винуватця трагедії відсунуто на задній план. Нехай хтось дійсно міг кинути поблизу церкви недопалок.

Гасіння пожежі у Карпатському храмі, 28 жовтня 2020. Фото пражської пожежної служби.

Усередині храму вигоріло все дотла. Однак основні стіни ще можна зберегти й використати у під час реставрації споруди.

Звісно, звинуватити якусь нещасну невідому особу було б найлегше, але є чимало «але»...
Насамперед свічки. У православних церквах вони горять десятками під час літургій і після них. Винятком не була й Карпатська церква на Петржіні. Це не лише символ «світла для світу», але й джерело небезпеки. Відкритий вогонь поблизу хоругв, рушників у приміщенні із сухого дерева – один крок до пожежі. Хоча споруду щороку перевіряли на пожежну безпеку і забезпечили вогнегасниками, достатньо необережного руху, спотикання у цьому невеликому приміщенні з низькими отворами для дверей – все, свічка чи підсвічник на підлозі, до спалаху легкозаймистих матеріалів – один крок.

Викликають питання й інші обставини. Скажімо, дивно виглядає версія про те, що вогонь міг виникнути ззовні, якщо того дня у Празі йшов дощ і повітря було дуже вологим. Навряд чи в таких обставинах пожежа могла б виникнути від простого недопалку. А ось застосування балонів з газом (для підігріву води тощо) у дерев'яному приміщенні є надзвичайно ризиковим – добре, що пожежники вчасно встигли їх винести і запобігли вибуху. Це означає, що ними користувалися як ще одним джерелом відкритого вогню, хоча зрозуміло, що вибору за відсутності електропроводки священнослужителів для цього не мали. Цілодобовий зовнішній відеонагляд за пам'яткою також зайвим би не був,

адже поруч знаходяться ліхтарі, на які можна було б установити камери, тим більш відомо, що місце віддалене і що поблизу нього гуртуються особи без постійного місця проживання. Технічно це зробити було нескладно, адже знаходили ж можливість проводити зйомки і трансляції літургій в інтернеті... Якби такий відеонагляд був, нині було б не лише набагато легше знайти винуватця пожежі чи можливого зловмисника, а й, можливо, узагалі запобігти цьому нещастю.

Забезпечити елементарним спостережним, протипожежним і противандальним захистом цю духовну пам'ятку Православна церква Чеських земель та Словаччини могла – адже це за нинішнім технологічним прогресом це не є щось надзвичайно складне чи дороге. Тим більш, що не так давно Празька єпархія отримала від держави 280 мільйонів чеських крон майнових відшкодувань і не є надто обмеженою в коштах. І доки громадськість по суті тисяч збирає на відновлення храму, празька єпархія займається дивними багатомільйонними комерційними операціями¹⁸...

І, зрештою, версію навмисного підпалу, щоб він виглядав наче нещасний випадок, також виключати не можна. Причини для цього є – насамперед та, щоб у майбутньому на цьому місці можна було збудувати щось інше, необов'язково церкву, а, наприклад, приватний особняк. Руїни неподалік перебувають у приватній власності, тож на дану земельну ділянку міг кинути оком якийсь забудовник, наприклад, той самий, який має в планах відновити занедбаний сусідній будинок¹⁹.
Адже такі приклади в Празі вже були?

Тож чією спорудою вона була?

До початку 2008 року у приміщенні церкви було порожньо. На жаль, рідна храму греко-католицька церква не змогла взяти його під свою опіку через відсутність на той час коштів для необхідного ремонту, утримання, облаштування тощо, тож місто передало його румунським православним віруючим. Її називали не лише «Карпатською», «закарпатською», «українською» чи «русинською», а й «румунською». Вже через рік храм перетворився не про-

¹⁸ У 2013 році Чеська Республіка зобов'язалася виплатити церквам гроші в рамках реституції, і Православній церкві випала четверта за величиною сума – 1,146 мільярда крон, які виплачуватимуться протягом 30 років. Та ці гроші витрачаються непрозоро – наприклад, архієпископ Празький Міхал Дандар одноосібно вирішив придбати руїни замку у селі Брки у Здіб неподалік Праги за десять мільйонів крон, які ще й перебувають у заставі 109 мільйонів крон. Див. більше тут: Novák Jan. Arcibiskup utratil peníze z restitucí. Podívejte se, jakou koupil zříceninu // Seznam Zprávy, 2020. – 10 srpna, 10.15; přístup: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/114880>.

¹⁹ Див. нап.: Revitalizace objektu Petřínské sady, Praha 5, Smíchov: <http://www.karincossmann.com/prodej/kinskeho-zahrada>

сто у діючий Дім Божий, а й у своєрідний центр румунської й бессарабської громади у чеській столиці. Без сумніву, румуни як карпатський народ вміють будувати і належно піклуватися про дерев'яні споруди, підтримувати їхній фольклорний стиль. Скажімо, церкви, дзвіниці, хати з дерева на Мараморощині, як у звичайних селах, так і у Сільському музеї міста Марамороський Сигіт²⁰, вже багато років знаходяться у хорошому, утримуваному стані, помітно, що тут є майстри, які вміють дбати про споруди подібного типу. Румунські православні є одними з тих, котрі прихильно ставляться до канонічної Православної церкви України²¹, визнали законність надання Томосу, і в ПЦУ сподіваються, що Румунська православна церква невдовзі й офіційно визнає ПЦУ²². Без сумніву, румунські парафіяни дванадцять років належно піклувалися і про Карпатський храм у Празі, проводили поточні ремонти, приносили ікони, Біблії, словом, надали храму життя, віру й духовний затишок.

Але Чехія – не Румунія. Як вже було зазначено, Православна церква Чеських земель і Словаччини має істотно іншу, далеко менш прихильну щодо української автокефалії позицію. Звичайно, є кілька винятків, як-от єпископ Шумперкський Ісає, який торік співслужив предстоятелю ПЦУ Епіфанію у Михайлівському Золотоверхому Соборі в Києві, чим викликав гнів митрополита²³. «У нас завжди брали мир з Москви», – пояснює священник Василь Черепко, який служить у Православному соборі Святих Кирила та Мефодія²⁴. І, судячи з усього, Москва і далі бачить Прагу під своїм омофором. Митрополит Рос-тислав навіть називав митрополита ПЦУ Епіфанія «самозванцем» і неодноразово неприхильно висловлювався щодо константинопольського патріарха Варфоломія. І такі тенденції часом відображалися і на службах у Карпатському храмі. Скажімо, тут співслужив якомсь бероунський архієпископ Йоаким Роман Грди, який після суперечливих виборів у 2014 році не-

законно займав посаду Архієпископа Празького та Чеських земель. Він навчався у Московській духовній академії й донині відкрито демонструє свої русофільські погляди²⁵. Його фейсбук-сторінка заповнена цитатами з проповідей патріарха РПЦ Кірілла та митрополита УПЦ МП Онуфрія, спогадами про «славні перемоги радянських військ», ностальгує він і за російським царатом, а головне фото оздобив георгіївською стрічкою – символом проросійських бойовиків на Донбасі та в Криму. Василь Макух для нього – не герой, який віддав життя за свободу Чехословащини і проти русифікації України, а «бандерівець» з усіма ярликами, які на УПА навісила комуністична та російська пропаганда. І якщо до Карпатського храму Святого Михайла мали доступ ось такі українофобні «батюшки», то чи не варто українській громаді запропонувати празькому магістрату переглянути своє рішення від 2008 року про надання церкви винятково Православній церкві Чеських земель та Словаччини? Адаже збудована вона була як греко-католицька – про це свідчили як форми хрестів, так і той факт, що на території нинішнього Закарпаття православ'я відновилося тільки наприкінці XIX століття, а у 20-30-х роках²⁶, за чехословацького періоду, православних у краї було не більш, ніж півтора тисяч – здебільшого у містах, у монастирях та на Мараморощині. Зрештою, архівні дані свідчать, що у Медведівцях у XVII-XIX століттях церква була греко-католицькою²⁷.

Що далі?

Безумовно, кожного українця у Чехії, незалежно від того, якого регіону сягає його коріння, греко-католицького він визнання чи православного, чи інших релігійних течій, втрата такої визначної пам'ятки сильно вразила й засмутила. Карпатська дерев'яна церква Святого Михайла у Саду Кінських на Петржінській горі була обов'язковою зупинкою екскурсійних груп з України, багато українців-заробітчан приїж-

джало сюди просто помилуватися цим шедевром архітектури, помолитися й доторкнутися до старовинного храму, у якому сотні років молилися наші предки і який символічно розташований зовсім неподалік від пам'ятника Тарасові Шевченку.

Загалом вважалося, що у Празі, де суворо бережуть пам'ятки, з цією церквою в принципі статися нічого не могло. Але сталося... І бачити зараз обгорілі її рештки – неймовірно боляче. Навіть якщо Празі вдасться відновити церкву у точній відповідності – це переважно буде вже тільки копія, а не оригінал. І все ж, сподіваємося, репродукція Карпатського храму постане знову невдовзі на цьому ж місці. Хіба що – будьмо реалістами – якщо у ці процеси втрутиться якась «вища неборна сила», але не небесна, а земна, із впливовими зв'язками, великою нахабністю і величезними грішми, якій просто сподобалося затишне місце практично в лісі недалеко центру Праги. Подібна «сила» вже спричинила не одну «випадкову пожежу» у культурних пам'ятках, розташованих у місцях, де можна побудувати собі чергову заможну віллу^{7,19}. У такому разі інтереси простіших чехів, українців чи румунів опиняться деінде і процес відновлення храму буде набагато складнішим та довшим, ніж навіть у 1924-1929 роках.

Церква Святого Михайла через місяць після пожежі. Фото О. Лівінського.

20 Виртуально ознайомитися із музеєм можна, відвідавши його сторінки: <http://muzeulmaramuresului.ro/>.

21 Каптару Василь. Роль Румунської Православної Церкви у процесі визнання автокефалії православної церкви в Україні // Radio România Internațional, Українська редакція Всесвітньої служби радіо Румунія, 2019. – 24 січня, 8:20; режим доступу: https://www.rrl.ro/ar_ar/2592787.

22 Братюк Юрій. Митрополит Епіфаній очікує визнання ПЦУ з боку ще чотирьох церков // Захід, 2020. – 7 січня; режим доступу: <http://zaxid.net/1495693>

23 Скандал у Чеській церкві: єпископа Шумперкського покарають за співслужіння з Епіфанієм // Главком, 2019. – 21 листопада, 21:59; режим доступу: <https://glavcom.ua/news/641558.html>

24 Див.: Щур Марія. Православні Чехії: між Москвою, Києвом та Константинополем // Радіо Свобода, 2019. – 20 лютого, 21:20; режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/29779492.html>.

25 Див.: Lebdushka Michal. Česká pravoslavná církev – pravá ruka RPC? Část 2. // Stop Fake, 2020. – 16 dubna; přístup: <https://www.stopfake.org/cz/ceska-pravoslavnna-cirkev-prava-ruka-rpc-cast-2/>

26 Моїсеєнко Володимир. «Буди, Господи, милость Твоя на нас...» Історія Православ'я на Закарпатті // Релігійно-інформаційна служба України, 2011. – 18 травня; режим доступу: <https://risu.ua/n47546>. Гаврош Олександр. Осип Данко «Головний урок минулого – у толерантності». Церковна історія Закарпаття багата на таємниці // Дзеркало Тижня, 2002. – №39, 11-18 жовтня; режим доступу: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/osip_danko_golovniy_urok_minulogo_u_tolerantnosti_tserkovna_istoriya_zakarpattya_bagata_na_tae_mnitsi.html.

27 Михайло Місюк, Олена Куташі. Анований перелік описів фондів угорського походження берегівського підрозділу Державного архіву Закарпатської області до 1918/1919 рр. – та за 1938-1944/1945 рр. Будапешт: 2014 / Розділ: Метричні книги (по населеним пунктам, релігійним конфесіям), стор.: 297; режим доступу: <https://dazo.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/OpisFondiv.pdf>.

МИРОТВОРЦІ ЧИ... МІФОТВОРЦІ?

Досягнення «блакитних шоломів» у різних гарячих точках світу не особливо великі, а їхня діяльність затягується на роки

ТЕКСТ: Аїда БОЛІВАР

Останнім часом популярною серед українських топ-політологів та інших щоденних «телевізійних голів» постає теза про озброєних миротворців ООН, котрі можуть забезпечити мир на сході України. Та тут далеко не все однозначно позитивно.

Міжнародне право розрізняє акції «з підтримки миру» та «примусу до миру». Військові контингенти утворюються за рішенням Ради безпеки ООН. РФ, яка вважає себе правонаступницею СРСР та є постійним членом Ради безпеки ООН, має право блокуючого голосу. Тобто, будь-яка ініціатива щодо контингенту блакитних шоломів навіть на початку обговорення легко заблокується Росією.

Росія ігнорує резолюції й мандати Світове співтовариство не дозволяє розширити членство в Раді безпеки, хоча у 1945 році Статут ООН ухвалювався п'ятьма десятками держав, а не двома сотнями членів ООН, як нині. Оонівський статут давно потребує змін. В ньому досі можна знайти згадки про Раду з опіки (для екс-колоній на перехідному етапі) або про «ворожі держави». Досі відсутній регламентний документ з деталізацією застосування зброї миротворчими континентами. Окремі країни самостійно покладають на себе «миротворчі права». Приміром, інтервенція НАТО в Югославії не мала санкції Ради безпеки

Миротворці ООН на Кіпрі перебувають з часів завершення війни між турками й греками влітку 1974 року. За чотири десятиліття миру, переговорів та референдумів сторони так і не знайшли порозуміння з ключових питань співжиття на невеликому острові.

ООН і була брутальним порушенням Статуту ООН. Так само ігнорувала цей статут Росія, окупувавши частини Молдови й Грузії. Влітку 1992 року ще радянська 14-та армія в Молдові назвала себе «миротворчими силами», виступивши по суті на стороні сепаратистів лівого берега Дністра. У 1995 році Москва хоч і скоротила чисельність цієї армії, але перейменувала її у «оперативну групу російських військ у Придністровському регіоні Республіки Молдова» і сама надала їй функції «миротворчих сил». Кишинів майже три десятиліття безуспішно вимагає вивести російські війська із території, яка де-юре є Молдовою, та де-факто контролюється проросійською самопроголошеною «ПМР». У червні 2018 року до цього ж закликала резолюція Генасамблеї ООН, та росіяни не збираються виконувати цих вимог. В Україні російські війська від виглядом

«ополченців» й інколи «миротворців» протягом 6 років порушують «мінські угоди» й обстрілюють українських військових. В Грузії війська РФ безкарно порушують угоду про припинення вогню від 12. 08. 2008, зміщуючи самовільно «кордон» у Південній Осетії. У завершенні конфлікту між Вірменією й Азербайджаном навколо Нагірного Карабаху росіяни теж взяли на себе «миротворчі функції» – і ніякий спеціальний мандат ООН їм не знадобився. Тепер вони «охоронятимуть» «Лачинський коридор» від Степанакерту до кордону Вірменії, а також контролюватимуть транспортне сполучення між західними районами Азербайджану та Нахічеванською автономією. Є чимало свідчень про те, що у цьому контингенті є чимало тих, які ще донедавна «миротворствували» на Донбасі. Так продовжилося закріплення російського впливу на Кавказі.

Самозвані «миротворчі сили» у Придністров'ї де-факто є російським військовим контингентом, перебування яких у Республіці Молдова не підтверджено жодним мандатом. Кишинів розглядає їх як загрозу, Україна також вважає, що вивід російських військ із регіону посприє загальній безпеці

Правди ніде діти

Американці теж захищали інтереси нафтових кампаній в Кувейті під час атаки Іраку на власну колишню провінцію. Й Ізраїль майже 40 років не виконує резолюцію РБ ООН № 478 від 20. 08. 1980. Тоді ООН заборонила Ізраїлю оголошувати Єрусалим столицею єврейської держави. Авторитет ООН падає. Кожна чотирнадцята резолюція Ради безпеки не виконується.

Те, що дозволено ядерним країнам, заборонено іншим – без атомної зброї. Україна це усвідомлює щодня. Коли Ірак відмовився виконувати резолюцію РБ ООН, його швидко окупували американські та британські «миротворці» в пошуках хімічної зброї, яку нібито розробляв режим Саддама Гусейна. Зброю масового знищення так і не знайшли. Щойно Іран завершить розробку ядерної зброї, він почне, як Ізраїль чи Росія, ігнорувати будь-які рішення міжнародного співтовариства.

Подвійні стандарти

ООН явно не встигає за глобальною перебудовою міжнародних відносин. Після введення американських військ до Іраку, Афганістану, визнання незалежності Косова, російської окупації грузинської і української територій, військових дій росіян та турків в Сирії – світ неспізнано змінився. Функціонери з нью-йоркського офісу не помічають «нового світового безпорядку». Дипломатичні методи врегулювання конфліктів не спрацьовують, коли учасник конфлікту – держава з ядерною зброєю. Останній приклад – повне ігнорування Росією власних зобов'язань в межах Нормандських, Мінських угод. Коли дипломати програють, військові не можуть їх замінити.

«Подвійні стандарти» миротворчості ООН руйнують світову безпеку. З Ізраїлем чи РФ ніколи не вчиняють так, як із Сербією, Грузією, Ефіопією чи Іраком. В одних випадках ООН підтримує сепаратистів Кувейту, Косова, Еритреї, Східного Тимору – і на карті світу з'являються нові держави. В інших випадках (Чечня, Курдистан) численні жертви серед мирного населення не цікавлять начальство «блакитних шоломів».

І тактичні помилки командування провокують людські смерті. Небажання керівників миротворців відповідати за застосування зброї викликає нерішучість серед військових та впевненість у власній безкарності серед організаторів конфлікту. Це призводить до жертв як серед миротворців, так і тих, кого вони повинні захищати. Згадаймо про загибель кількох тисяч боснійців через злочинну бездіяльність голландського батальйону ООН в Сребрениці у 1995 році. Тоді миротворці покинули цю оголошену ООН «зону безпеки», віддавши беззбройних босняків-мусульман головорізам сербського генерала Радко Младича. Відсутність регламентованих повноважень призводить до смерті і миротворців. В березні 2009 року в Косово загинув український миротворець, якому заборонили використати зброю для самозахисту від озброєних «демонстрантів». Миротворцям потрібно дозволяти самостійно вирішувати, коли застосовувати зброю. Інакше жертв буде значно більше. Приміром, під час інциденту 17. 03.2009 в Митровиці, окрім українців, не використовували зброю польські, румунські та французькі миротворці, які почали

стріляти лише тоді, коли з'явилися перші поранені.

Не сприяє успіхам миротворців і слабка знання місцевої мови, культури, звичаїв. Тому росіяни та білоруси заявляють бажання «помиротворити» в ОРДЛО коштом ООН. Як росіяни – формально нейтральні спостерігачі від ОБСЄ на Донбасі діють на користь однієї зі сторін конфлікту, бачить весь світ.

Не потрібно ілюзорно сподіватись на миротворців, котрі можуть замість українців, воювати за незалежність України чи бодай захищати мирне населення. В Європі, Азії, Африці існують «гарячі точки», в яких підрозділи миротворців стоять протягом десятиріч (!) з нульовим ефектом. Більшість конфліктів «заморожено» на віки. Як наслідок – з'являються навіть династії миротворців. Сини дбають про мир там, де опікувались миротворчістю їхні батьки. Роботи вистачить і онукам з правнуками. Приміром конфлікт між Індією та Пакистаном тліє від 1949 року. На Кіпрі миротворці працюють вже 56 років, в Лівані ООН підтримує мир від 1978 року. З аналогічним «успіхом» миротворці ООН служать в Кашмірі, Тиморі, Палестині, Гаїті, Косово, Грузії, Бурунді, Конго, Західній Сахарі, Ліверії, Судані, Еритреї, Сомалі. Обстановка в зазначених зонах протистояння в кращу сторону не змінюється. Стабільного миру немає. Чи бажано українці замороження війни на сході крани за миротворчим сценарієм ООН? Це може призвести хіба до відрізання окупованих частин Донецької, Луганської областей від решти країни на довгі-довгі роки.

Заробітки у ЄС у 2020 році:

переказують більше, та проблем менше не стає...

Пандемія не особливо вплинула на розмір грошових переказів з ЄС в Україну. Українці за січень-листопад 2020 року через-за кордону переказали 11,026 млрд доларів. Це на 1,8% або на 196 млн доларів більше аналогічного торішнього показника, свідчать дані Національного банку України. З них за неофіційними каналами в Україну надійшло 4,3 млрд доларів, та це вже на 981 млн доларів менше, ніж за аналогічний період минулого року.

В Європейському Союзі попит на українських заробітчан виріс на 40% за останні півроку. Польща, Німеччина і Чехія залишаються найпопулярнішими країнами серед українців, які шукають роботу за кордоном. Польща, Чехія, Німеччина дещо змінять правила для українських заробітчан у 2021 році. З початком пандемії торік у березні закриті кордони стали на перешкоді мільйонам заробітчан. На додачу звужився й вибір вакансій. Чимало людей поверталися в Україну навесні 2020 року, але й багато з тих, хто виїхав на заробітки до країн ЄС задовго до пандемії, там і залишився. Виїзд нових заробітчан зараз сильно ускладнений. Проте у 2021 році низка країн планує нововведення в плані трудової міграції.

Польща

Польща у 2021 році буде, як і раніше, відкритіша для українських трудових мігрантів. Триватиме спрощення їх перебування в країні. Як зазначив генеральний директор компанії з міжнародного працевлаштування Gremi Personal Томаш Богдевич, згідно з урядовими прогнозами, до 2030 року Польщі бракуватиме близько 4 млн працівників. Тож можна очікувати більше соціальних програм інтеграції українців у Польщі і нових законодавчих ініціатив, що полегшують і прискорюють доступ українців до ринку праці. Зокрема, спрощено отримання «Карт побиту» з метою роботи, що дозволить іноземцям швидше легалізуватися і приступити до роботи в Польщі. Планується прийняття закону про спрощену процедуру надання дозволу на постійне місце проживання у Польщі нащадкам жителів територій 1-ї та 2-ї Речі Посполитої.

З 1 грудня 2020-го року в Польщі набула чинності низка змін в законі про іноземців. Терміни прийняття рішень щодо робочих віз триватимуть до 15 днів, в особливих випадках – до 60 днів. До-

кументи на національну візу в Польщу можна подавати незалежно від місця прописки. Водночас визнаватимуть лише медичні поліси страхових компаній, список яких опублікований МЗС Польщі. Низькокваліфіковані працівники на промислових і харчових підприємствах можуть отримати біля 1000 євро на місяць. Зварювальники, столяри, електрики – у півтора рази більше, залежно від досвіду і кваліфікації.

До роботи в Польщі, як і раніше, можна приступити після проходження 10-денного карантину. Планується, що вакциновані зможуть перетинати кордон без необхідності його відбувати. Крім того, іноземці зможуть безкоштовно вакцинуватися від коронавірусу в Польщі. Для цього потрібен документ, що підтверджує місце проживання в Польщі. Вакансій для українців не стало менше у порівнянні з минулим роком. Влітку сезонних робочих рук справді дуже бракувало. Самі заробітчани розповідають, в Польщі дійсно найлегше знайти роботу, але не всі задоволені відносинами у колективах та низькими за європейськими мірками заробітками. Тому Польща для багатьох заробітчан розглядається лише як перехідна країна, яка лояльна у видачі віз, власники яких згодом вирушають працювати до інших країн ЄС – Чехії, Німеччини, навіть Литви. Однак робота іноземців із польськими візами у цих країнах вважається нелегальною.

Німеччина

У Німеччині платять вдвічі більше, ніж у Польщі. За даними компанії Personal Service, 40% українців шукають роботу в Німеччині, але більшість їде за підтримкою чи недійсними документами і влаштовується нелегально. З березня 2020 року, ще до локдауну, Німеччина спростила працевлаштування громадян з-поза меж ЄС, але німці все ж рідко видають візи і при цьому вимагають знання німецької мови. Влаштуватися легально без знання мови і робочої візи майже нереально.

У Німеччині на 2021 рік обіцяють багато вакансій у сфері обслуговування. Зарплата офіціантів і продавців – 1,2–1,8 тисячі євро. В Німеччині потрібні доглядальниці, плиточники, сантехніки, електрики та пакувальники. У деяких випадках навіть не надто потрібне знання німецької мови. З початком польових робіт будуть масово набирати на збір і сортування спаржі навесні,

Посередники наобіцяють заробітчанам багато, але насправді чимало агентств лише беруть великі гроші і надають погані послуги, а то й не надають зовсім (у просторіччі – «кидають»). Ілюстративне фото.

влітку – на збір ягід і фруктів, а восени – на гарбузові ферми. Також в Німеччині є робота для водіїв, медичних сестер і будівельників, середня зарплата – від 1,5 тисяч євро.

Водночас українці серйозно ризикують, адже якщо їх спіймають на нелегальній роботі і депортують, вони не зможуть приїхати вдруге. А німецька поліція також конфіскує у них гроші, отримані за нелегальну роботу. На нелегалів там влаштовують рейди.

Чехія

У Чехії подвоїли квоту на працевлаштування для українців – до 40 тисяч. Обіцяють спростити схему отримання дворічної робочої візи, бо не вистачає робочих рук на будівництвах, у сфері послуг і медицини. Зарплата тут становить від 80 до 130 чеських крон на годину, на будівництві заробити можна до 1,5 тисяч євро на місяць. Покоївки та помічники на кухні отримують від 700 євро. Також роботодавці шукають працівників на заводи і водіїв (близько тисячі євро).

Однак перешкодою для виїзду до Чехії залишається довга і складна процедура отримання робочої візи. Нові заробітчани орієнтуються в основному на тримісячну робочу візу, і лише після отримання якогось досвіду роботи в країні прагнуть оформити документи на триваліший час – до двох років з можливістю продовження. Такою ситуацією зловживають посередники, які за допомогу в оформленні візи правлять величезні кошти – від 700-1000 євро, інколи навіть 2,5 тисяч. Також українці зізнаються, що на частині підприємств умови під час епідемії погіршилися, з них вичавлюють всі соки і не виплачують всіх зароблених грошей, оскільки українці, як правило, працевлаштовані не напряму, а також через посередника.

Оксана Гавдьо, Роман Груша

Книга чеського автора про донецьку танцівницю

Тара – талановита українська танцівниця, перед нею – блискуча кар'єра. Вона наполеглива та терпляча. Але у її рідне місто Донецьк прийшла війна, й вона вирішує їхати геть. Опиняється у Чехії, живе тут у нелюдських умовах, серед похмурого робітничого середовища, змушена важко фізично працювати. Її квитком, який би міг звільнити з цього пекла і вивів би на дорогу до здійснення мрій, стає невеличка листівка з оголошенням про вакансію барменки у барі неподалік та танцівниці. Тут Тара знайомиться з колишньою прекрасною танцівницею Марією, колись переможницею багатьох світових змагань, сьогодні власницею школи танців. Марія бачить величезний талант Тари. І в Марії, колишньої чемпіонки зі складною долею, водночас пробуджується давно забута амбіція – знову вийти на світову танцювальну сцену, тепер уже у ролі тренерки. Тільки дорога до слави, любові та щастя – довга та терниста.

Минуле весь час підкидає Тарі під ноги палиці, причому у найменш зручні моменти. Що ж насправді сталося в Донецьку багато років тому? А які ще шрами душі приховує Тара? Автор – молодий письменник Міхал Шефара з міста Бржецлав, народився у 1991 році, закінчив гімназію і нині проживає у південноморавському селі Пошторна. Пише, як він каже, з моменту отримання першого олівця. Цікавиться історією, кіно, музикою і є «спостерігачем людського життя». Уже видав шість книг. Його перша робота – військовий роман про чехословацьких легіонерів у Франції, «Банда левів» вийшла друком у 2012 році. Згодом вийшли романи «Гітара Карла Крила» та «Незламна галера». Також Шефара написав апокаліптичний трилер про празьке метро «Підземелля». Книгу «Танцівниця» можна придбати у книгарні «Добровски» під рубрикою «романи для жінок» за 375 чеських крон. Видавництво: «Брана», дата ви-

дання: 13.11.2020, мова – чеська, кількість сторінок – 408.

Проросійський бойовик постав перед чеським судом

Перед чеським судом постав молодик із Карловарського краю, який 8 місяців воював на боці проросійських сепаратистів на Донбасі проти української армії. Прокурор Мартін Білі пропонує засудити його на 16 років позбавлення волі. У 2015 році тоді 21-річний чех Лукаш Н. записався у ряди бойовиків так званої «донецької народної республіки», але згодом повернувся і опинився у психлікарні із посттравматичним стресовим синдромом, розповідає Патрік Біскуп у газеті «Право». Прокурор вважає, що молодик свідомо вирушив на Донбас з метою проведення терористичних актів та бойових дій на боці незаконних збройних формувань, пройшов вишкіл, отримав й використовував зброю в боях, служив у розвідці, охороні й патрулюванні на користь формувань «днр». На окупованому Росією Донбасі він пробув до початку 2016 року. Обвинувачений відмовився свідчити, однак у його телефоні були знайдені численні фото – й відеодокази вчинених злочинів. Після повернення до Чехії молодик поведився агресивно, спав з ножом під подушкою, уві сні кричав, за словами його колишньої приятельки він попереджав її, що його у такому стані краще не чіпати і не будити, бо він може «зробити їй боляче». Судовий психолог зробив висновок, що молодик – значною мірою незріла та неврівноважена особистість із порушенням самоконтролю і схильністю до агресивної реакції. До своїх злочинних дій готувався наперед. Їхньою метою була необхідність отримати визнання й високу оцінку серед знайомих.

До речі, нещодавно празький Верховний суд замінив вирок для громадянина Чехії Павела Кафки, який у 2015-2016 роках брав участь у бойових діях на Донбасі з боку Росії, з умовного на реальний. Громадянина Чехії Павела Кафку у липні крайовий суд в м. Ческе Будейовіце засудив за «участь в організованому злочинному угрупованні» до трьох років умовного покарання з відстрочкою на п'ять років. І прокурор, і сам підсудний подали апеляції. З грудня справу розглянула апеляційна інстанція, яка остаточно змінила вирок з умовного на реальний. В суді Кафка стверджував, що на нього діяли заклики проросійської групи на Facebook. Він відкрив російську візу і поїхав на Донбас «допомагати цивільним, бездомним і працювати в лікарні». Однак насправді він брав участь в реальних бойових діях проти ЗС України у складі незаконних військових формувань.

«Військовий квиток» проросійської терористичної організації «ДНР», виданий на ім'я Павла Кафки з чеського міста Мнелник.

Дотепер чеські суди давали проросійським бойовикам або умовні вироки (як проти Еріка Ешту), або заочні (як у випадку з Олдржіхом Грундом), або проти іноземців (громадянин Білорусі А.Фадєєв). «Таких «героїв» у Чехії ще кілька десятків, – зазначає український посол Євген Перебийніс. – Більшість з них продовжують перебувати на Донбасі. Проте важливо, що чеські правоохоронці і суди поступово, але цілеспрямовано так чи інакше притягають їх до відповідальності. Переконаний, що рано чи пізно всі вони за свої злочини опиняться на лаві підсудних».

Вл. інф.

Україна закупить чеські самоходки

Україна планує закупити в Чехії 26 самохідних артилерійських установок «Дана». Начальник ракетних військ і артилерії ЗСУ генерал-майор Андрій Маліновський заявляв, що для ЗСУ розглядається закупівля 152-міліметрової самохідної артилерійської установки «Дана» для заміни наявних на озброєнні застарілих буксованих гармат Д-20 та самохідних артилерійських установок 2С3 «Акація». На чеському підприємстві Excalibur Army вже почали виготовлення САУ Dana-M2 для України, повідомили 24 листопада у Державній компанії «Укрспецекспорт».

Попереднє замовлення було зроблене ще у 2018 році на 66 одиниць «Дани», але згодом воно зменшилось майже утричі. Окрім придбання артилерійських установок, також замовлено спеціальні боєприпаси зі збільшеною дальністю стрільби до 25,5 км типу DN1CZ. Силова установка – Tatra T2-930, боекомплект – до 60 снарядів, максимальна швидкість по шосе – до 80 км/годину. У останній модернізації використана нова кабіна, яка відповідає класу захисту по STANAG 4569A, має сучасніші характеристики комфорту, ергономіки, нові фільтровельтинаційну та опалювальну системи. Також зміни торкнулись трансмісії, двигуна (доведений до версії Tatra T3-930-52M, V12), системи управління вогнем та ряду інших систем.

Колишній командир відділення 44-ї окремої артилерійської бригади Збройних сил України Андрій Кобзар

(«Нестор») зазначає, що купівля чеських САУ посилить українську армію на два дивізіони. «У нас самоходок «Мста» можна перерахувати на пальцях, «Акації» можна перерахувати по пальцях. «Дана» колісна, що дає перевагу, бо гусеничну техніку треба постійно лагодити. Окрім цього, чеські САУ вже гарно показали себе під час війни в Азербайджані. Швидкість згортання-розгортання – моментальна. А чехи до них продають ще свої 152-мм снаряди. Якщо куплять, то будуть молодці», – зазначив Кобзар.

Утім, закупівля зіштовхнулася і з критикою. Журналіст Юрій Бутусов 11 листопада зазначив, що оборонний комітет Верховної Ради вніс зміни до Державного оборонного замовлення на 2020 рік, у зв'язку з екстреною закупівлею в Чехії самохідних гаубиць «Дана» М2. Депутат Олексій Гончаренко зазначає, що одиниця «Дани» коштує 1,55 млн доларів, і він направив депутатське звернення на ім'я генпрокурора, голови СБУ та міністра оборони, вважаючи, що «така закупівля має значні корупційні ризики через відсутність інформації про обсяг модернізації, відсутність конкурентних процедур під час відбору виконавця та загальні обставини виникнення цієї пропозиції. Замовник, власне Міноборони, позбавлений можливостей дослідити структуру та принципи формування собівартості. Така техніка може бути морально і фізично застарілою. Окрім того, Excalibur Army має неоднозначну репутацію,

САУ «Дана» чеського виробництва служитиме в ЗСУ.

пов'язану з корупцією. Вимагаю провести необхідні перевірки та терміново вжити заходи», – зазначив Гончаренко. Самохідна артилерійська установка vz.77 Dana була розроблена наприкінці 1970-х років, серійно вироблялася на підприємстві ZTS Dubnica у словацькому місті Тренчин. Такими САУ користуються у Польщі, вони випробовувалися й у СРСР, але після розпаду Союзу їх було утилізовано. Чеська компанія в кооперації з місцевою PZL пропонує для національних збройних сил програму модернізації до рівня Dana M1PL, котра включає заміну головного двигуна, коробки передач, встановлення додаткового генератора, заміну інших систем. Серед покупців як оригінальних vz. 77 Dana, так і їх модернізованих версій – Азербайджан та Грузія, також називають Кіпр та Лівію. Також Збройні сили України розглядають можливість закупівлі польських самохідних гаубиць калібру 155 мм типу «Krab».

Новинарня

Інтеграція стане обов'язковою для іноземців

У Чехії з початком нового року набули чинності нові правила, що стосуються адаптації й інтеграції іноземців, які мають намір жити в цій країні. Для тих, хто, починаючи з 1 січня 2021 року, буде вперше отримувати дозвіл на довгострокове перебування в Чехії, запроваджується обов'язкове проходження спеціального короткого адаптаційно-інтеграційного курсу протягом одного року з дня отримання посвідчення про такий дозвіл. Така ж вимога стосується й тих, хто буде вперше отримувати дозвіл на постійне перебування без попереднього проживання в Чехії. Протягом чотиригодинного курсу іноземців познайомлять із головними правилами і обов'язками, які стосуються проживання в Чехії, а також із визначними історичними подіями країни, чеськими культурними традиціями. Крім того, протягом курсу

іноземці отримають інформацію про організації й інституції, які надають іноземцям безплатне консультування. Курс проводять професійні кваліфіковані лектори чеською мовою, а кваліфіковані перекладачі подають його зміст іще дев'ятьма мовами, серед яких є й українська. Проходження курсу коштуватиме 1500 чеських крон. Для цього потрібна попередня реєстрація онлайн, пройти курс можна в одному з 18 інтеграційних центрів. Ніяких іспитів чи тестів після закінчення курсу немає, про його закінчення видається посвідчення. У разі невиконання вимоги пройти курс у річний термін порушникам загрожує штраф на суму до 10 тисяч крон. Нові правила не стосуються, зокрема, тих, хто на початок 2021 року вже перебуває в Чехії зі згаданими дозволами, біженців, студентів чи іноземців-грома-

дян країн Європейського Союзу і членів їхніх родин. За офіційними даними, у Чехії станом на кінець 2019 року проживало 151 960 громадян України.

Радіо «Свобода»

Founded January 4th, 1949 in London

Європейський Конгрес Українців із центром у Празі вітає українську громаду Чехії та Європи із Різдвом Христовим!

European Congress of Ukrainians House of National Minorities Vocelova 602/3 120 00 – Praha 2 info@europeancongressofukrainians.eu Facebook.com/EKUKrainians Youtube: Ukrainian Europe – Українська Європа

Шановні читачі часопису Пороги!

Рік 2020 був незвичайним, складним, перед громадою постали нові виклики – окрім підступної хвороби, повсюдної присутності масок, дезінфекцій, тестів та тривожних новин про карантин та коронавірус – різні обмеження у спілкуванні, зустрічах, подорожах, скасування свят тощо. Але ж – що нас не зламає, то нас посилить!

Тож бажаємо вам Веселих Різдвяних Свят і щасливого благословенного Нового 2021 року. Сподіваємось, що всі ці складнощі залишаться у минулому!!!

Хочемо теж нагадати про важливу акцію у Чехії. Долучайся до перепису населення, будинків та квартир. Від 27 березня до 9 квітня 2021 року оформлятимуться електронні бланки он-лайн. Від 17 квітня до 11 травня 2021 року оформлятимуться паперові бланки. Підтримайте українство в Чехії, свою культуру, свою гідність і під час перепису населення!

Визнай Себе Українцем!

Головна управа УІЧР

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці. Виходить 12 разів на рік. № 12/2020-2021, рік XXVIII-XXIX. Підписано до друку 5 січня 2021 року. Ел. пошта: porohy@seznam.cz. Інтернет-адреса: www.ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/, реєстрація: МК ЧР/7044. Номер готували: Богдан Райчинець; Богдан Зілінський, Аїда Болівар, Олекса Лівінський. Використовуються повідомлення інформантів та ілюстрації з відкритих джерел. Художнє оформлення та верстка: Тереза Меленова. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і виправляти мову, не поділяти поглядів автора. Часопис друкується із фінансовою допомогою Міністерства культури ЧР. Видає: спільнота «Українська ініціатива в ЧР», ДНМ, Воцелова 3, 12000, Прага 2, ЧР; зареєстрована Міським судом у Празі, номер документа L 6121; контакт: uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz; тел.: +420221419821; ід. номер: 60448296. Розрахунковий рахунок: 1925774379/0800. **Porohy** – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice. Vychází 12-krát ročně. Název je odvozen od ukrajinského «porih» – říční práh. Č. 12/2020-2021, ročník XXIX. Uzávěrka: 5 ledna 2021. E-mail: porohy@seznam.cz, web: www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy/, registrační číslo: МК ČR/7044. Číslo připravili: Bohdan Rajčinec; Bohdan Zilynský, Aida Bolívar, Oleksa Livinsky. Používáme zprávy informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Grafika: Tereza Melenová, www.gd3.cz. Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. Vydává: spolek Ukrajinská Inicijativa v ČR, sp. zn. L 6121 vedená u Městského soudu v Praze, adresa: DNM, Vocelova 3, 12000, Praha 2, ČR. uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz. Tel.: +420221419821. IČO: 60448296, číslo účtu: 1925774379/0800.

Na problémy nejste sami

Jste z Ukrajiny a potřebujete poradit?

**Trápí Vás nejasnosti ohledně Vašeho
zaměstnání či pobytu v ČR ?**

Máte dluhy?

Neplatí Vám zaměstnavatel?

Máte zájem o bezplatné poradenství?

Pokusíme se nalézt možné řešení Vaší situace.

ASOCIACE OBČANSKÝCH PORADEN

83 poradenských míst v celé ČR

Volejte: +420 284 019 220 nebo +420 702 628 004

Pište: karel.jares@obcanskeporadny.cz

Naše poradenství je pro Vás zdarma.

(V případě nutnosti vyžijeme jazykových znalostí našich ukrajinských kolegů)